

MODERN BABONÁK

ÍRTA

DR NYISZTOR ZOLTÁN

SZENT ISTVÁN-TÁRSULAT
AZ APOSTOLI SZENTSZÉK KÖNYVKIADÓJA
BUDAPEST.

Nihil obstat.

Dr. Nicolaus Töttössy
censor diocesanus.

Nr. 2580.

Imprimatur.

Strigoni, die 6. Septembris. 1926.

Dr. Julius Machovich
vicarius generális.

STEPHANEUM NYOMDA ÉS KÖNYVKIADÓ R. T.
Budapest, Vili., Szentkirályi-utca 28.
Nyomdaigazgató: Kohl Ferenc.

ELŐSZÓ.

Nemrég még mulattunk rajta, ma már nyakig benne vagyunk. S azt se tudjuk, hogyan lábólunk ki belőle. Az emberiség legjobbjai vérkönnyeket sírnak felette, hörögve kiáltanak vétót, a tömeg meg úszik az árral, a szennyes habokon szép csendesen.

Nemrég még mulattunk a „sötét, barbár“ középkoron, borzadva gondoltunk az istenítéletekre, boszorkányperekre; elköpedve hallgattuk, hogy még Dante óriási szelleméhez is felér a bőbájosság vágja, ma meg világáramlat, korszellem a babona, mely a felső tízezrek palotájától leér — mint az üstökös farka — a havasi pásztor kunyhójáig.

A különbség talán csak annyi, hogy megbicsaklott elmék ma már tudományos színt is adnak neki. Régen a szóbeszéd, a pletyka, ma már plakátok, folyóiratok, könyvek, iskolák, egyesületek terjesztik. Régen megbújt a babona, mint patkány a csatorna mélyén, ma kimerészkedik az utcára, a nyilvánosságra és síppal, dobbal, trombitával verbuvál.

Kártyavetés, jövendőmondás ma a legjobb

üzlet. S nem falun, a jámbor, tanulatlan, hiszékeny nép között, hanem a nagyvárosokban, a műveit, intelligens kultúrközpontokban. A jós-nők vendégei nem a mosónő vagy a sarki hor-dár, hanem nagyságos urak és méltóságos asz-szonyok.

Wagner, a zenetitán, úgy félt a tizenhármas számtól, mint kóbor cigány a pandúrtól s egy híres német tudós (Geffchen) lemondott egy nagyszabású keleti kutató-úlról, mert a vasúthoz menet vénasszonnyal találkozott. Párizs leg-előkelőbb negyedében húsz utcában hiába ke-resnék a tizenhármas házszámot, a legfénye-sebb szállodákban a tizenhármas szobát.

De ez még mind semmi! Vegyük hozzá a hip-nózis és spiritizmus világhódító útját. Az anyagtól megcsömörött emberiség lázasan, erőszako-san, kihívóan döngeti a szellemvilág kapuját. Érintkezésbe akar lépni a megholtakkal, a szel-lemekkel. S mert a vallásadta természetes utat nem ismeri vagy kevesli, elfogadja a spiritiz-mus természetellenes, bizonytalan csapásait.

De talán jól is van ez így! Méltó büntetés a XIX. század materialista tobzódásaiért. Nem hittél, ember, az igaz Istenben, higyjél hát va-kon a babonában! Nem kellett az Igazság fénye, jó lesz most a pince sötétje, a babona vigan hancurozó patkánv-hadával!

A világáramlatoknak azonban nemesak áldo-zatai, hanem sebesültjei is vannak. Ez a babo-nában fuldokló század nem ölte meg mindenki-

ben az igaz hitet, de magvetéséből jutott többé-
kevésbé mindenkinék.

Azért írtuk a katholikusok okulására e köny-
vet. Áldja meg útját az Igazság napja és Ősfor-
rása, a mindenható Isten.

Budapest, 1926 júliusában.

Dr. Nyisztor Zoltán.

A BABONÁRÓL ÁLTALÁBAN.

Áttekintés.

Islent, ha egyszer a világ ura s mindenek teremtője, hódolat s tisztelet illeti meg. Az egész teremtett világnak nem lehet más rendeltetése, mint hirdetni Isten szent fölségét. Meg is teszi ezt minden lény a maga módja szerint. Az anyagvilág öntudatlanul: az arányaival, változatosságával, szépségével, örök törvényeivel; az ember: öntudatosan, szabad elhatározással.

Mindent, amit az ember Isten megdicsőítésére tesz, vallás néven szokták összefoglalni. A vallás tehát az a készség, mely az Istennek ki járó tisztelet megadására indít s visz bennünket. Ténykedései: imádás, imádság, áldozat, fogadalom, eskü, ünnepek megszentelése.

A babona az *Isten-tisztelestneh* ellentéte s akkor jön létre, ha valaki helytelen módon tiszteeli az igaz Istant vagy pedig teremtményt részesít azt meg nem illető vallási tiszteletben.

A babona területe óriási; széles, mint a nagyvilág, mély, mint ez a színes, tarka, mozgalmas élet. Szinte nincs olyan rezdülése a világnak s az életnek, melyhez babona ne fűződne.

Aki azonban csak egy kicsit is áttekint felet-

tük, azonnal észreveszi, hogy a babona két nagy medret ásott magának. Mert babonát két okból úznek az emberek: vagy azért, hogy titkos, rejtett dolgokat tudjanak meg s ez a jóslás; vagy azért, hogy rendkívüli, csodás dolgot tudjanak végrehajtani s ez a varázslás.

A jóslás tehát ott kereshedik, ahol az Istenről adott jövendölés, de mivel nem Istenről van, tehát csak torzképe, ellentéte annak. A varázslás pedig a csoda nyomába akar lépni s mint emberi erőlködés, csak hitvány, korcs eltorzítása annak.

A babona bizonyos eseményeknek olyan meghatározott jelentőséget tulajdonít (13. szám, vénasszonnyal találkozni), amivel az az esemény nem rendelkezik, vagy olyan szavakat és cselekedeteket alkalmaz, melyek a maguk természetes erejével nem képesek megmondani vagy létrehozni azt, amit az alkalmazó tőlük vár. Például a kártya nem tudja megmondani a maga természetes erejével a jövendőt, sem a talizmán hordása nem képes betegségtől megóvni. Ha tehát valaki ezeket az eredményeket mégis várja, hiszi, reméli, csak természetentúli erőkben bízhatik. Természetentúli erő azonban csak keltő van: Istené és a gonosz lelkeké. De Isten soha sehol nem ígérite meg, hogy bizonyos szavak vagy jelek alkalmazására meg fogja adni a kívánt eredményt. Igen, a Szentírás beszél arról, hogy Krisztus a kegyelem megadását a szentségek külső jeleihez kötötte, de hogy

a jövendölés vagy csodalevés isteni hatalmát semmitmondó szavakhoz vagy cselekmények-hez kötötte volna s azt válogatás nélkül minden ember rendelkezésére bocsátotta volna, arról nincs szó, de még csak homályos utalás sem a kinyilatkoztatásban. A babonát úző ember tehát nem Istenről, hanem a sátántól s az ő országától várja a titkos vagy csodás eredményt.

Nem akarjuk mi ezzel azt mondani, hogy minden babonás ember nyíltan az ördöggel cimborái. Hogy csatlósául szegődik Isten s az emberi nem legnagyobb ellenségének, a sátán-nak. De hogy hallgatólagosan ezt teszi, ezzé lesz, ahhoz kétség nem fér. Hiába hangoztatja hitét az igaz Istenben, hiába tiltakozik akár a babona elkövetése közben is az ördög ellen, a dolgok logikai ereje ide kényszeríti. Eredményt vár olyan jelektől, amilyen eredményt azok a maguk természetes erőikből nem adhatnak. Istenről ezt nem tételezheti fel józanul, tehát a gonosz lelkektől kell várnia.

S ezzel márás megjelöltük a babona eredendő bűnét. Azért üldözi az Egyház s száll síkra ellene minden tekintélyével, mert az igaz Isten tiszteletének megcsonkítását látja benne. „Én vagyok a te urad Istened; idegen isteneid ne legyenek én előttem“ — mondja az első parancs. Istenet tisztelni, imádni kell — ez a parancs első része; de senki mást széles e világon Istennek kijáró tisztelettel illetni nem szabad — ez a parancs másik része. Azonban a föltétlen,

alkut nem ismerő hit és remény a vallásos tisztelethez tartozik. Hihetek ugyan embernek is, remélhetek földi lényekben vagy erőkben is, de ez a hitem és reményem föltétien, örök, határtalan, biztos csak Istenben lehet. Mivel tehát a babonás ember vallási tisztelettel, nevezetesen föltétien hittel és reménnyel adózik olyan lényeknek, melyeket az meg nem illet, súlyos fölseg sértést követ el Istennel szemben.

A babona tehát halálos bűn, ha csak tudatlanság vagy tréfás szándék meg nem enyhíti és bocsánatos bűnné nem teszi.

A babona· egyik főága a jóslás, mely abban áll, hogy valaki titkos vagy jövendő dolgokat akar megtudni, még pedig olyan eszközökkel, amik arra elégtek. Elesen el kell tehát határolni a jövendöléstől s a tudományos felfedezéstől, melyek az első pillanatban vele rokon fogalmaknak látszanak. A rokonság azonban csak külső, látszólagos, mert bensőleg, tartalmilag semmi közük a babonához.

A jövendölés isteni, kivételes adomány, mely adott esetekben a prófétáknak és szenteknek volt sajátja. Isten adja — kinyilatkoztatás útján — szent, isteni célból a jövendő homályának feltáráására.

A tudósok is fedezhetnek fel rejtett dolgokat, titkos erőket, melyek csodának látszanak s bámulatba ejtik a világot, de ez a felfedezés természetes úton, nem babonás szavak vagy cselekvések, hanem kutatás, kísérletezés útján, a

természet megfigyelésével és törvényeinek ismeretével történik.

Λ jósłásnak száz és ezer fajtaja van. Már a legősibb népeknél megtaláljuk s szívós erővel tartja magát napjainkig. Bármily csalogató és érdekes volna a babona múltjának felfedése s a jelennel való összehasonlítása, nem lehetjük meg e szükre szabott keretek között; csak a ma is dívó s megtévesztő babonákat vehetjük számba. Mindenesetre a jósłás fogalma' alá taroznak: a horoszkóp, kristálynézés, álomjóslás, sorsvetés, varázsvessző, kártyavetés, kézolvásás, hipnózis, telepáthia, clairvoyance.

A babona másik nagy válfaja: a búbájosság, amit a régiek mágia szóval jelöltek meg. Lényege az, hogy rendkívüli, csodás dolgokat akar végrehajtani olyan eszközökkel, amik arra elégteklenek. Szeretik a csoda fogalmával összekerálni, pedig a külső látszat mellett is oly messze esnek egymástól, mint ég és föld. Λ csoda olvan érzékek alá eső rendkívüli tény, mely a természet erőivel szemben közvetlenül csak Istenről eredhet. Csodát tehát csak Isten művel és pedig a legmagasabb célok ból. Nem az emberek kíváncsiságának vagy rendkívülit szomjazó vágyának a kielégítésére, hanem az örök igazság bebizonyításának kedvéért. „Ezért minden Istenről eredő csodán az erő, bölcseség és szentség hármas tűzjegye ragyog, úgy hogy értelmes és jóindulatú ember könnyen fölismérheti benne Isten ujját.“

A bűbájosságnak is számtalan megnyilatkozása volt; mi csak a ma is grasszáló jelenségeket vehetjük számba. Ide tartoznak a gyógyítás, kuruzslás, ráolvasás, mágia, boszorkányság, asztaltáncoltatás, talizmán, kincskeresés, lavinaimádság, spiritizmus.

A mondottak alapján el kell utasítanunk azt a felfogást, mely szerint a „babona minden oly nézet, melynek vagy nincs meg a jogosultsága bizonyos vallásban, vagy amely ellentétben áll bizonyos korszaknak tudományos természett-felfogásával“. Ezt vallja például Lehmann, aki különben „Babona és varázslat“ című háromkötetes munkájában dicséretes bátorsággal száll szembe a babona áradatával.

Elismerjük, hogy a történelmi fejlődés Lehmann meghatározásának ad igazat. Az elmúlt korok mindenkor, ami az ő vallási vagy tudományos felfogásukkal ellenkezett, babonának néztek. A inai kor természettudományos felfogása azonban nem engedi meg többé azt, hogy az emberek tisztnán vallási szempontból kiindulva, egymást kölcsönösen a babona vágájával vádolgathassák. Észszerűbb azt mondani — s minden vallás és tudomány megegyezhet ebben —, hogv az követ el babonát, aki olyan eredménvt vár bizonyos dolguktól, amire azok a magultermészes erejével nem képesek. így elkerüljük a vallási vágaskodást és villongást s minden idők minden jelensége számára egv általános, megdönthetetlen normát állítottunk fel.

De könnyen azt mondhatná valaki, hogy nem lehet tudni, mennyire terjednek a természet erői s így nemcsak a valóság és babona, hanem még a csoda határvonalai is elmosódnak. Lappanghatnak még a természetben ismeretlen, rejttett erők, melyek aztán okai a csodás eseményeknek.

Igaz, a természettudományok haladása sok meglepetéssel szolgál a világnak. Eredményei néha rendkívüliek, csodával határosak. Ámde a babona vagy csoda megállapításához nem szükséges az összes természeterők ismerete; elég tudnunk, hogy a kérdéses területen mire nem képesek a természet erői.

A babona nem szeret a maga meztelenségeiben, bárgyú együgyűségében fellépni, hanem legtöbbször — legalább is manapság — a tudomány vagy vallás köpenyegébe öltözködik. Helyénvaló lesz tehát, ha ismertető vagy megkülönböztető jeleit egypár vonásban megfestjük.

A babona egyik legfőbb ismertetőjele, hogy az okság elvével áll összeütközésben. mindenek szükségképen megvan a maga elégséges oka — mondja a bölcselet megdönthetetlen alapelve. A babona pedig sohse tud felmutatni elégséges okot az elérendő eredményre. Szavakat, cselekményeket alkalmaz, melyek önér-jüköböl nem képesek a kívánt eredmény létrehozására. Istenről nyert kivételes erővel pedig szintén nem rendelkeznek.

Második ismertetőjele a babonának, hogy bizonyos lényegtelen, semmis körülményeknek tulajdonítja a legnagyobb fontosságot, sőt az eredmény eléréséhez mint föltétien szükséges valamit emeli ki.

Végül pedig csalhatatlanul várja az eredményt, még pedig egyedül és kizárolag az általa használt jelek és körülmények hatásától.

Ha tehát valamin e három ismertetőjelt vagy akár egyiket is a három közül észrevesszük, vigyázzunk, mert egész biztosan babonával állunk szemben.

A babona forrásai.

Mik a babona forrásai? Mire alapulnak? Hogy történt az, hogy az emberiség a babonának ennyi terhét a nyakába vette? Lélektanilag hogy kell megmagyaráznunk keletkezésüket, fejlődésüket s jelen állapotukat? — Ezekre a kérdésekre kívánunk felelni.

Már a legősibb népeknél megvan a történelem tanúsága szerint a babonára való hajlamosság, sőt a legtöbbnél a babonának kiterjedt, virágzó rendszerét találjuk meg. Tehát magában az emberi természetben vagy legalább is az élet és a világ körülményeiben kell keresnünk elsősorban a babonák forrását.

A Szentírás alapján a hit világosan tanítja, hogy az emberi ész a bűnbeesés s a paradicsomi átok következtében meggyöngült. Elvesztette éles látását, mely a paradicsomban még tulaj-

dona volt, éle, ereje elhomályosult s a tudatlanságnak, tévedésnek tág kaput nyitott.

íme itt van a babonának legelemibb s legősibb forrása. A tudatlanság, az értelmi elhomályosodás volt a melegágya. Az ember kiűzte a paradicsomból, a világnak s az életnek száz és ezer új jelenséggel állott szembe, melynek magyarázatát adni nem tudta. Rendkívüli, szokatlan események játszódtak le előtte, melyek megdöbbentették, furcsa véletlenek, melyek újra megújra fatálisán összejátszottak s az embernek, mikor az okokat kereste rá, értelmének gyengeisége és homálya miatt, a' babonánál kellett kilyukadnia.

A tudatlanságnál nem kisebb szerepet játszott a babona kialakulásában az ember félelme, rettegése a természet erőivel s megnyilvánulásaival szemben. Ez is a paradicsomi átok következménye volt. Hogy a természet, mely addig barátságban élt az emberrel s hódolva szolgálta, most szembe fordult vele. Harc és küzdelem támadt az ember és a természet között. A föld nem adta többé ingyen gyümölcsét, föl kellett az embernek torni, megmunkálni, verejtékelővel öntözni; az állatvilág nem ment többé meghunyászkodni az ember lába elé, sőt megtámadta, életére tört. Az ember félni, remegni kezdett s ez a félelem babonás érzéseket, cselekedeteket, szokásokat váltott ki belőle.

A tudatlanság és félelem — ez volt az a kettős lélektani ok, mely a babona fáját kitermelte. S

hiába haladt a kultúra, hiába írjuk Krisztus születése után a XX. századot, hiába vagyunk büszkék tudományunkra s minden megfékező, szolgálatába fogó emberi erőnkre, ott lappang a tömegek mélyén az ősi tudatlanság s az ősi félelem s lélekzik, játszik, tombol a babona új, modern formáiban.

Hogy tudatlan volna a mai kor, a mai ember?

Igen; mert csak anyagi kultúrája, technikája van, de a nagy, világnezeti kérdésekben esetlen, járatlan gyermek. Nekifeküdt teljes erővel az anyagi, materiális életnek s a szellemvilágot, a metaphysikát elhanyagolta. Nem ismeri a kinyilatkoztatást, nincs hite, vallása, melynek világosságával szétszórhatná az élet ködét és homályát.

S hogy fél-e a mai ember?

Igen; különös keveréke a bátorságnak s a félelemnek, a dacnak s meghunyászkodásnak, a királyi s a szolgalelkűségnek. Szembenéz kartáccsal, ágyúval, száz halállal s ugyanakkor remegve fél a tizenhármas számtól; rábízza magát egy lélekvesztőre az óceán vagy a levegő hullámain s ugyanakkor halálfelelem fogja el egy vénasszonnyal való találkozás miatt. Nincs eleven hite a Gondviselésben s ezért babonás félelemmel és szokásokkal bástyázza körül hitvány életét.

Azt se lehet talán tagadni, hogy a babona évezredes szívóssága miatt talán bizonyos átörök-

lődésünk vagy legalább is hajlamosságunk van reá; beleidegződött már az életünkbe s a babonától átitatott miliő erőszakkal mindenjáunkat odahúz. Korszellem már a babona, melynek hatása alól csak az erősek, a világoslátásuk tudják megszabadítani magukat.

A büszke XX. század nem tudta betönni a babona két ősforrását, sőt bizarr felfedezéseivel, nyugtalanul kerestgélő lelkei szomjúságával még újabb forrásokat fűrt neki.

A felfedezések lázas kora az ember életét se hagyta érintetlenül. A véletlen vagy a' megfeszített munka — ki tudná megmondani — de új, eddig rejtett, emberi erőket bányászott ki s hozott felszínre. Félelmes, titokzatos erőket, mélyekről egyelőre azt se tudták, hogy testiek vagy lelkiek-e? Szokatlanok, megdöbbentők voltak, hol az örület, hol a csoda, hol a természetentúli erők határmesgyéjén jártak. Emberek támadtak, akik tekintetük erejével álomba ringatták, beszéltették, cselekedtették áldozataikat. Asztalok táncoltak, forintok perdültek, gurultak, mint valami titkos érintésre. Megszakadt, lehullott a térfogat, a távolságnak a korlátozó ereje s emberek jöttek, akik látták, hallották, megérezték a távolban történteket.

S a modern ember, ki olyan könnyedén oldja meg Isten nélkül a teremtés kérdését, most zavarba jött, térdre bukott s e szokatlan jelenségekben természetentúli erőket, hatalmakat szimatolt.

De kapóra jött a babonának korunk lelki nyugtalansága, szomjúsága is. Ez a kor, mely megcsömörlött a materializmus fertelmes tobzódásaitól. s mintegy ellengőzzel vetette magát a szellemi világ felé. S mivel tudása, hite nem volt hozzá, hogy Istenről kérjen felvilágosítást, mivel nem ismerte vagy nem akarta ismerni a kinyilatkoztatást, maga kereste az utat a másvilághoz, a szellemvilághoz. Kihívóan, erőszakosan kezdett kopogtatni azon az ajtón, ahol mindenki bemegy egyszer, de ahonnan hírt hozni még senki se tért vissza.

Ez a jobb sorsra érdemes törekvés, mely a szellemvilággal akar mindenáron kapcsolatot teremteni, niég nem ért el s nem is fog elérni eredményt, de minden esetben második főforrása lett a modern babonának.

Házájához, Amerikához illő bizarr ajándék!

Babona és vallás.

Hogy van-e összefüggés, belső kapocs a vallás és a babona között, arra föltétlenül igennel kell felelnünk. Történelmi tény, hogy a vallás vagy elsülyedt a babonában s eggyé lett vele vagy pedig a megszabadulást, a megváltást je lentette a babonától.

S ez természetes is. A babona és a vallás alapjában véve egy síkon mozognak. A természetentúli, tisztán szellemi világ benyülása a mi életünkbe. Ez á vallás, de ez egyúttal a babona is.

Ha ezt a természetentúli világot helyesen ismerjük fel s viszonyunk, tiszteletünk iránta helyes mederben folyik le, megvan a vallás és kultúra. Ha azonban ez az ismeretünk, viszonyunk, tiszteletünk helytelen, megnyílt előttünk a babona feneketlen torka.

Épen ezért mi már apriori, történelmi ismeret nélkül is előre megmondhatnánk, hogy egész az isteni kinyilatkoztatás beteljesedéséig vagyis pontosan Krisztus Urunkig a vallások nem bírnak szabadulni a babonától, összenőnek vele, egyet alkotnak. A vallás babonává, a babona vallássá lesz. A vallásnak ezt a fojtogató bilincsét csak Krisztus törhette szét, mert ő hozta először az emberi élet s a szellemvilág teljes és kimerítő ismeretét.

S valóban a történelem is igazat ad nekünk.

A legrégebbi történelmi adatok időszámításunk előtt 4000 évre nyúlnak vissza s arról tanúskodnak, hogy egyiptomiak, chaldeusok, akkádok már a legrégebbi, ismeretlen időkben nagy birodalmakat alkottak s magas kultúrával bírtak. De viszont a fennmaradt egykorú emlékek azt is bizonyítják, hogy a babona mélyen begyökereződött egész életükbe s egész vallási rendszerük a babonában tombolta ki magát.

Vallási életükben például legnagyobb szerepe a szelleművölésnek van. Mindaz, ami a természetben rossz, félelmes, mint amilyen az árvíz, tűzvész, zivatar, orkán, földrengés — szerintük — a gonosz szellemek titokzatos játéka, akiket

aztán borzalmas, rikító Szellemek, gnómok, manók ők kormányozzák az egész muk nagyobb az emberénél az ember megkínzására, nek, az ember varázslattal varázslás művészetét aztán a szavak és még furcsább

színekkel ecsetelnek. ülnek mindenfelé s világot. Mivel hatal-s mivel folyton csak megrontására töreked-védekezik ellenük. A a papok végzik, furcsa kísérében.

A szelleművölés mellett erősen grasszált a rontó varázslat is, mely arra irányult, hogy bajt okozzon valakinek. A haragosok, ellenségek folyamodtak ehhez, hogy egymáson bosszút álljanak, egymásnak ártsanak. Míg a szelleművölés a jó szellemekhez folyamodott védelemért, addig a rontó varázslat a rossz szellemek segít-ségét iparkodott kierőszakolni. A chaldeusok oly erősen hittek benne s használata annyira elter-jedt volt, hogy minden balesetet, testi, lelki bajt ennek tulajdonítottak.

Szinte tudományos rendszerré fejlődött ki ná-luk a jóslás is. Vallásos hitükhoz tartozott ugyanis az a feltevés, hogy az égi testek az okai minden nap, ami a világon történik. Tehát nem csak a természeti eseményeket, hanem az em-beri életsorsokat is a csillagzatok egymáshoz való viszonyából magyarázták.

De még ez sem volt nekik elég. Babonájuk körébe vontak más természeti jelenségeket is. Semmis dolgok, lényegtelen türemények, sőt piszkos, drasztikus jelenségek hálás anyaga

voltak jóslásainak. A madarak röpte, az áldozati barmok bele, a iák zizegése, a gyémánt sugarai, a kutya-színe vagy piszkolási mód ja hozhat üdvöt vagy csapást egyénre, országra.

A káldok babonarendszere és varázstudománya nemcsak azért fontos, mert egyik legrégebbi történelmi népről ad életképet, hanem azért is, mert az európai babona az ő behatásuk alatt fejlődik ki. Ugyanis tölük vették át babona-rendszert a médák, perzsák s a babiloni fogsgával a zsidók, akik a Kabbalában titkos rendszerré fejlesztették azt. Ez a Kabbala jutott el azután a mórok révén az akkor még ifjú Európába.

De menjünk tovább! A görög kultúrának még ina is sok fanatikus rajongója van. Szeretik a görög életet úgy feltüntetni, mint a racionalizmus diadalmas világnézetét. Ügy festik a görög embert, mint akiben a tiszta, felfelmagasztosult emberiesség jut kifejezésre.

Pedig nagyon tévednek. A görögök sem bírtak szabadulni a babona rákfenéjétől, vallásuk meg egyenesen át volt itatva vele.

Különösen nagy súlyt helyeztek a jóstudományra, mely tisztán vallási alapon állott. Küldön, szentélynek tisztelt jósdáik voltak, melyek közül mindenki által ismert Apolló delphii jós-dája és Zeus dodonai orákulumá, ahol papnők adták a jövendöléseket rejtelmes szavakba burkolva. De ezenkívül nagy figyelmet szenteltek bizonyos természeti jelenségeknek. A madarak

repülése vagy a villám cikkázása például jelen-tőségteljes esemény volt.

Hittek szerencsés és szerencsétlen napokban, sőt a hallottak idézése sem volt előttük ismeretlen fogalom, mint azt Homérosz leírásában Odisszeusról olvashatjuk.

A perzsa háborúk után pedig megismerkednek a görögök a káld varázstudományokkal s azóta széltében-hosszában grasszált közöttük a bűbá-josság és varázslat.

A rómaiak sem maradtak el a görögök mö-gött. Már a legrégebb írások strigákról azaz bo-szorkányokról adnak hírt, akik embervérrel táپ-lálkoznak. Varázstudományukban rendkívül bíztak, sőt azt is elhitték, hogy varázslattal még a termést is át lehet csalni egyik földről a másikra.

A jóslás egyenesen vallási funkció volt, melyet külön papi testület, az augurok láttak el. A jóslás főként a madarak repülésből vagy a tyúkok etetéséből történt. Később a haruspexek lépnek működésbe, akik az áldozati állatok beleiből jó-solgattak. De a legnehezebb kérdésekben a döntő szó mégiscsak a Sybillák könyvéé volt, melyeknek magyarázása egy 15 tagú testületre volt bízva.

Íme, a Krisztus előtti korszaknak csak egy párs még pedig legműveltebb népére mutattunk rá, s látjuk, mily mélyen beitta magát vallásukba, közfelfogásukba, életükbe a babona. Ezek után gondolhatja mindenki, milyen lehetett a helyzet a többi népeknél, melyeknek kultúrája az említettekénél mélyen alatta járt!

Babona és katholiclzmus.

A babonától való megszabadulást csak Jézus Krisztus s az általa alapított keresztenység hozhatta meg.

Jézus Krisztus ugyanis azért jött a földre, hogy az embereket a helyes Isten-ismeretre, imádásra s az üdvösségi útjára megtanítsa, ö hozta meg először azokat az ismereteket, melyek műlhatatlanul szükségesek ahhoz, hogy az ember a világ és a lét legkínzóbb problémáit megfejthesse. Ő volt a lux mundi vagyis a világ vi lágossága, aki szétverte a tudatlanság sötét árnyait.

Megmagyarázta az egy igaz Isten lényét s kö rülírta az ember természetét. Célt tűzött az emberi életnek s felfedte a másvilág titkait. Prédikálta a hit mindenható erejét, az emberi akarat és isteni kegyelem összefogásának biztos győzelmét. Megtörte a sátán hatalmát, áttörte, ha kellett, a természet vastörvényeit is s örök, hathatós segítségét ígérite azoknak, akik benne hisznak és bíznak.

Szavai világítottak, mint szövénnek az éj sötéjében, élete, cselekedetei, csodái pedig megdöntetlen, kétséget kizáró bizonyítékot szolgáltatnak neki.

Ezzel megdölt a nagy tudatlanság s a kínzó, babonába hajtó félelem. Λ kereszteny ember Isten gyermeké s Krisztus testvére. Isten vigyázó, gondviselő szeme őrködik felette s Krisztus, ill-

tőleg az általa küldött Szentlélek ereje küzd vele s helyette. A természet az Istenről megszabott vastörvények szerint működik s ijesztő, katasztrófális rendellenességei is a gondviselés tervei szerint történnek. Szellemek, gonosz lelkek vannak ugyan s acsarkodnak az ember testére-lelkére, a Sátán megrontására törekszik az embernek, de mindeneknek, tehát természetnek s szellemeknek felette áll a mindenható Isten, kivel szemben tehetetlen minden alsóbbrendű szellem. Isten erejével tehát az ember is megtörheti a démonok erejét, a pokol hatalmát.

A kereszténység ennél fogva fel is lépett a babona minden fajtája ellen s azt a súlyos bűnök közé iktatta. Egy rangba állította a bálványimádéssal, mely pedig összeegyeztethetlen a kereszténység egész lényegével. Az első kereszteny zsinatok többször foglalkoznak a babona kérdésével s fenntartás nélkül, élesen elítélik.

A keresztenyéseknek tehát mint vallásnak semmi köze a babonához, sőt éles, szöges ellen tében áll vele. Üldözi és forrásában, csirájában fojtja el. Semmi sincs távolabb a keresztenyé lényegétől, minthogy valaki alapot vagy alkalmat találjon benne babonára. S itt alényeges különbség a keresztenyé és más vallások között! A pogányság lényege a babona és siet is felvenni vallási megnyilatkozásai közé, a keresztenyétől idegen a babona fogalma s nyíltan hadat üzen neki.

Hogy modern féltudósok Krisztus ördögűzésé-

ben s az Egyháznak ez alapon végzett ördögűzési szertartásaiban babonát akarnak látni vagy legalább is a pogány bűvölések feléledését s elke-resztelését látják benne, nem egyéb gonosz rossz-akaratnál. Az Egyház ördögűzési szertartásaiban nem semmitmondó szavak vagy üres ceremoniák erejében bízott, hanem a mindenható Istenben, aki ura mindeneknek. A szavak imát fejeztek ki az egyszerű igaz Istenhez, a szertartások pedig csak szimbólumai, emberi képei voltak az eseményeknek.

Ez a kereszténységre, mint tanra, mint vallási rendszerre vonatkozik. Más kérdés azonban az, vájjon a keresztyények mint egyedek tartották-e magukat ehhez a tanhoz? Átjárta-e eléggé a bibliai kovász az emberek szívét és értelmét? Tudtak-e a babona ördöngös hatalmától szabadulni? Sőt még itt is éles megkülönböztetést kell tennünk a nép hivatásos vezetői, a papság s a hívők tábora között?

A feleletet itt is a történelem adja meg.

Még hitetlen tudósok is elismerik, hogy az Egyház erélyes kézzel nyúlt bele az ókor gondolkozásába s az általános közszelelmet meg is változtatta. Dogmáival s kárhoztató rendelkezései-vel halálos csapást mért a babona hydra-fejére s legalább is a közéletet megtisztította tőle. A babona vallásilag és államilag privilegizált helyzete megszűnik s kénytelen a butaság vagy tanú-Intlanság rejtekeiben megbújni.

De bármily hatalmas is volt a kereszténység

befolyása, egészen természetes, hogy nem alakíthatta át a társadalmat egy csapásra. A babona évszázados mohos hálójával szemben csak lasan hatolhattak be a népek tudatába a keresztény életelvek s azok minden következtetése. Láttuk már, hogy az Egyház hivatalosan állást foglal a babona ellen, beállítja mint az Istenisztelésnek ellentétét s a bálványimádással egy sorba helyezi: ha tehát a tanulatlan nép között mégis él megbújva a babona, sőt itt-ott a vallás szentségei is visszaélés folytán a babona hálójába kerülnek, arról se a keresztény hitrendszer, sem az Egyház igazán nem tehet.

Nem is szoktak az Egyház legnagyobb elleniségei sem mással, mint az istenítéletek s a bozsorkánypörök babonájával az Egyház ellen előhozakodni. Lássuk tehát ezt a két dolgot közelebbről.

Az istenítéletek abban állottak, hogy a vádlottat ártatlansága bebizonyítására életveszélyes próbáknak vetették alá, abban a meggyőződésben, hogy Isten nem engedhet ártatlant elpusztulni, fgv keletkeztek az istenítéletek vagy ordáliák.

A próbáknak többféle fajtája volt s legelterjedtebb a vaspróba volt. Izzó vasat adtak a vádlott kezébe, szájába pedig szent ostyát tettek s imádkoztak, hogyha az illető bűnös, égesse meg a tűz, ha ártatlan, ne szenvedjen sérülést. A vádlottnak kilenc lépésnnyire kellett vinnie az izzó vasat, aztán bekötötték kezét s a kötést lepecsélték. Hárrom nap múlva megvizsgálták a ke-

zel, vájjon ép-e? Ha nem volt ép, a vádlott bűnössége bizonyítva volt.

Ilyen istenítélet volt a páros viadal is, mellyel vitás ügyeket intéztek el s mely még mind a mai napig fennmaradt. Aki ellenfelét leterítette, annak volt igaza.

Az istenítéletek harmadik fajtája a vízpróba volt. A vádlottat meztelenül vízbe dobták. Ha elmerült, ártatlannak nyilvánították, abban a föltekben, hogy a víz, melyet előbb megszenteltek, bűnös embert nem vesz magába.

Ma már mindenki tudja, hogy az istenítéletek szokása nem kereszteny találmány. Egész két-ségtelenül pogány szokás, mely már Sophoklesz tragédiájában is előfordul.

A kereszténység ugyanis nem irhatta ki derűre-borúra a népek szokásait és erkölcseit. Az, ami a keresztenységgel Összeegyeztethető volt vagy legalább is annak hitt, azt átvette vagy megtürte. Mert mint nagy szent Gergely pápa írja XI. levelében: „szilaj embereket mindenből egyszerre megfosztani lehetetlen“. S igazán furcsa, ha még ma is akadnak emberek, akik a keresztenységtől azt követelik, hogy barbár népeket egy csapásra tegyen bensőleg, lelkületben is keresztennyé!

Hogy a középkor túlélénk hite, amikor az istenítéletek pogány szokásait bevezette, tévútra tévedt, nem akarjuk tagadni. Hogy ilyen cérala az Oltáriszentséget és a templomot is igénvbe vették, fájdalmas lény. De a hivatalos Egyház sem

hírt a tömeg vak hitével, örült fanatizmusával. Itt, mint sok más népszokás leküzdésében, csak az idő, a haladás, a kultúra segíthetett.

A pápák és a zsinatok azonban derekasan viselkedtek. III. Ince alatt a lateráni zsinat megagyja, hogy semmiféle pap ne merjen az istenítélethez vizet vagy vasat szentelni. A XIV. és XV. században tartott zsinatok pedig mind felszólalnak és rendeleteket hoznak a babona ellen. A helyzet tartós javulása VII. Gergely alatt következett be.

A boszorkánypörök csak a középkor lefolyása után indulnak meg s bár a kath. országok sem maradnak tőle érintetlenül, a legnagyobb mérvet a protestáns országokban öltik.

A boszorkánybabona az a hit, hogy egyes emberek, különösen asszonyok, az ördöggel cimborálhatnak és segítségével különféle csodadolgot tehetnek. A boszorkányok emberek, akik az ördöggel szövetségre lépnek s ezért kiváltságos hatalmat nyernek, ők az okai az időjárás zavarainak: az esőnek, hónak, jégnek, fagynak, mennydörgésnek, mennyköcsapásnak. Megbabonázhatják az embereket s bajt, betegséget hozhatnak rájuk. Hatalmuk oly nagy, hogy még az emberek nemét is megtudják változtatni, a leányból fiút csinálnak vagy megfordítva. Seprű vagy vasvilla segítségével a levegőben nyargalnak s Walpurga-éjjelén vagy Jánosnap éjszakáján magas hegveken gyülnek össze irtózatos orgiák közepette az ördög ünneplésére.

Ez a nyomorult, ostoba babona egyre terjedt s végére is kegyetlen boszorkányüldözésekben tört ki. mindenkit, aki boszorkányság gyanújában állott, inkvizíciós törvényszék elé idézték, vallatták, kínozták s akit annak ismertek fel, máglyán megégették. A nép emiatt örökösi rémületben élt s hogy önmagát mentse, másokat gyanúsított és vádolt boszorkánysággal. A boszorkánypörök oktalansága és rendszertelensége arra indította Vili. Ince pápát, hogy a boszorkányügyek kezelését a dominikánusokra bízza.

A boszorkányhitről is rég ki van mutatva, hogy azt a középkori népek a régi pogányságból hurcolták be a keresztenységbe. E hitet megérősítette a középkori eretnekek tana (albigenzek), mi szerint ez a világ az ördög műve és birodalma. Történelmi adatok igazolják, hogy a pápák és zsinatok gyakran tiltakoztak e babona ellen, a párizsi egyetem pedig 27 felvilágosító tételel tett ellene közzé! Sajnos, az Egyház sem tudott e romboló áradatnak gátat vetni. Hogy tehát a nagyobb rosszat elkerülje, kivette a boszorkánypöröket a világiak kezéből s a dominikánusokra bízta. A szándék jó volt, de a választás nem sikerült. A dominikánusok s híres könyvük: a *boszorkánypöröly* nemcsak hogy nem csökkentette, de még jobban elterjesztette a boszorkányhitet.

Különben történelmi adatok bizonyítják, hogy a papság gyakran kelt védelemrére az ártatlanul üldözötteknek s ép egy német jezsuita: Spee Fri-

gyes s rendtársa: Tanner Kornél voltak az elsők, akik síkra szálltak ez ostoba babona ellen.

Azt sem szabad elfelejteni, hogy a boszorkány babona nem a katholikus országokban, hanem Németországban tombolt a legerősebb. A protestantizmus tudott harcolni a szenteltvíz vagy ereklyetisztelet ártatlan szokása ellen, de tehetetlen volt, sőt behódolt a boszorkánybabonának. Azért van igaza de Maistrenek; „A boszorkány - ügy miatt vagy az egész emberiséget kell vádolni vagy senkit”¹.

De még egy röpke szót az ú. n. vallásos babónáról, mert tagadhatatlanul ilyen is akad.

Közmondásos doleg, hogy mindenkel, a legszentebbel is lehet visszaélni. Miként Isten végelytelen irgalma alkalom lehet nemcsak a megtérésre, hanem a további bátor bűnözésre is, úgy az Egyház szentségei vagy szentelményei is buta emberek lelkében babonává súlyedhetnek le.

Ha tehát valaki azt hiszi, hogy csak a Krisztus-arcú pap miséje igazán érvényes vagy több búcsút remél a könyökig szenteltvízbe merített kéz keresztvétésétől stb. — kétségenkívül babonát követ, amit maga az Egyház üldöz a legerélyesebben.

A babona gyógyszere.

Ezek után igazán nem nehéz megfelelni arra a kérdésre, vájjon mi a gyógyszere a babonának? Ha helyesen állapítottuk meg a babona forrásait, úgy nincs más hátra, mint betömni,

eldugni, kiszárítani ezeket a forrásokat. Mert amíg azok megvannak és működnek, tehetetlen az egész világ a babonával szemben.

Egy megelőző fejezetben felsoroltuk már az okokat, melyek a babonát kitermelik. Láttuk a tudatlanságot, a feleimet s a túlvilági dolgok vágyát mint a babona eredőit. Ezek ellen pedig csak egy orvosság van: a hit, a hit tudása s a hit gyakorlati kiélése.

Sokan azt hitték s azt hiszik, hogy a tudás, a tudomány haladása s népszerűsítése fog segíteni az emberiségen. A tudomány lesz az irtó fegyver a babona ellen. Tévedtek. A tudomány századokról-századokra nagy lendülettel dolgozza magát előre, ma már — azt mondhatni — mérföldes csizmákban jár, egy-egy feltűnően ostoba babona (istenítélet, boszorkányhit) szét-típródik a sarka alatt, de a többi csak nem tágit mellőle, sőt újak születnek, sarjadnak a lába nvomán. Ha tehát a tudomány ezideig nem bírt leszámolni a babonával, közel esik a feltevés, hogy ezután se fog tudni. S ez természetes is. A tudomány nem ott kereskedik, ahol a babona s azért forrását elzární nem is tudhatja. A tudomány csak ott erős, csak ott tud eredményt felmutatni, ahol érzékek alá eső dolgokról van szó, de tehetetlen, nvöszörgő kisded, mihelyst érzékenfelüli dolgok állanak elé. Már pedig a babona a transcendentális világban dolgozik, hitét, erejét, magyarázatát onnan veszi.

Abban a hiú reményben sem ringathatja ma-

gál senki sem, hogy majd az idő, az. évek, a századok pergése fog javulást hozni. A babona kitombolja magát, mint a fájdalom s maga-magától meg fog szünni. Nem! Láttuk már, hogy vannak babonák, melyek évezredek óta tartják magukat s ha itt-ott változnak, a kor hangulatahoz idomulnak is, de lényegük megmarad. Sőt az idő, a helyzet, a kor lelke újabba-kat és újabbakat szül. Á babona megszüntetését tehát az időre bízni annyit jelent, mint a gúnyos latin időjelzés: ad graecas calendas, vagyis megvárni a világ végét. így csak az utolsó ítélet harsonái némitának el végkép a babonát.

A gyógyulást tehát máshol kell keresnünk!

Tudatlan a mai ember, mondottuk mint főokot. Az anyaggal s erőkkel rtiég csak elboldogul, de a nagy életproblémák, a „világtalányok“, a lét titkai, a másvilág olyan az ő számára, mint a hét pecséttel lezárt könyv. Ragadja meg tehát a hitet, mert az teljes és kimerítő világszemléletet ad neki, megmagyarázza az élet célját és értelmét s feltárja előtte a más-világ titkait.

De nem elég a hitbe csak belekóstolni; valamit tudni és sokat nem tudni; valamit átvenni s a többöt megtagadni. Mert ez csak növelné a zavart, a kétélyt, felcsigázná a kíváncsiságot s csak újabb, még durvább babonákra hajtana.

A vallásos félműveltesek semmit sem ér. Nem véd a babona ellen, sőt inkább melegágya annak. Képes a vallás szent köpenyegébe bur-

kölni a legostobább babonás szokásokat. Innen van az, hogy hitében tanulatlan, járatlan nép közt dühöng a legjobban a babona. A babona vallássá s a vallás babonává válik. Az orosz vagy balkáni népek klasszikus példái ennek.

Azt mondtuk, hogy a babona másik főoka a félelem. Bizonyos események, melyeket az ember magyarázni nem tud, félelmet öntenek belé s ellenük babonás szokásokkal bástyázza körül életét. Fél a természet szeszélyétől, a hirtelen bajtól, a szellemvilág megnyilatkozásaitól.

Ennek a babonás félelemnek az orvossága újra csak a hit lehet. A hit, mely megtanítja arra, hogy ő Isten gyermeké, kinek hajaszála se görbülni meg a Mindenható tudta nélkül. Hinnie kell s benne kell élnie abban a tudatban, hogy a Gondviselés keze rajtunk pihen. Elő valósággá kell benne válnia a szent Pál-féle mondásnak: „Azoknak, akik az Istant szeretik, minden javukra válik“.

Az ördög megkísérheti, de el nem vesztheti az embert. A mi akaratunk s Isten kegyelme minden átsegít. Nincs szükségünk emberi mesterkedésekre, babonás szokásokra ellene, elég nekünk az Isten kegyelme.

A másvilágot, a szellemvilágot feszegető kí-váncsiságot pedig, mely a legmodernebb babónák szülőanvja, szintén csak a kereszteny hit elégítheti ki. Mert megadja azt, ami emberi ész-szel egyáltalán felfogható s amit Isten jónak láttott közölni az emberiséggel. Tudja, hogy Isten

egy szellemvilágot teremtett maga körül s oda vár örök ítéletre minden nyiunkat. Örök sorsunkat magunk kovácsoljuk itt a földön s utunk a síron túl vagy a mennyország örömeibe, vagy a pokol lángjaiba vezet.

Ennél többet ügy se tudhatunk meg. Ha valáhol, úgy áll itt az Üdvözítő szava: „Nem tirátok tartozik tudni...“

Azért újra mondjuk: aki a babonát meg akarja szüntetni, adjon minél több hittudást s aktív hitéletet az embereknek.

Nézzék meg a szenteket, akikben a hitélet legszebb virágait bontotta ki. A babonának még csak árnyéka sem tud hozzájuk férközni. Ez a gondolatkör idegen az ő lelküktől. Csupa béke, fenség, magasztosság a világ zavaros, félénk tarkaságában. Rettenthetetlenek: az önmagukkal, világgal, sátánnal szembeszállók, életre-halára megküzdők. Gyermekek, ifjak, tanulatlanok, parasztok is vannak közöttük. A mosolygást, a győzelmet ismerik, de a félelmet és babonát nem. Mert hittek, tudtak s hitükből éltek!

Ezzel szemben régi, de bölcs megállapítás, hogy a babona mindig korcs vallásosságnak a jele, sőt legtöbbször egyenest a hitetlenség buntetése. A hitetlenek a leghiszékenyebbek — mondja Pascal.

A legbabonásabb emberek a hitetlenek táborából kerülnek ki. A spiritizmusról, korunk pusztító kolerájáról, senki se fogja állítani, hogy a vallás hozta létre s beláthatatlan, milliós

tábara is nem a kereszteny hívőkből rekrutálódik.

„Glaube, dem die Tűr versagt.,
Steigt als Aberglaub' ins Fensler;
Wenn die Götter ihr verjagt,
Kommen die Gespensler.“

Geibel.

A gonosz lelkek szerepe.

De a babona dolgát nem lehet elválasztani attól a másik kérdéstől, vájjon vannak-e gonosz szellemek? Van-e hatalmuk a világ, természet s emberek felett? Élnék-e vagy legalább is élhetnek-e ezzel az ő rendkívüli, csodának beillő hatalmukkal?

Ez a kérdés nem tartozik a pozitív tudományok hatáskörébe, a bőlcselet is csak feltevésekkel, lehetőségekkel dolgozhat benne, teljes és kimerítő megoldását csak az isteni kinyilatkoztatás s annak hű szolgája, a theológia adhatja meg.

A Szentírás világosan tanítja, hogy vannak bukott angyalok, akiket gonosz telkeknek nevez. Az üdvözítő maga sokszor beszél a sötétség fejedelmének hatalmáról s veszedelmes tévékenységéről, mellvel szemben ő eredményeden veszi föl a harcot. S az apostolok mindenben megismétlik az üdvözítő tanítását. Ennek a felfogásnak beszédes bizonyítéka az exoreizmus (ördögűzés) használata, mely már a második század derekán kimutatható.

A theológusok ezek alapján hittételnek vall-

ják, hogy az eredeti bűn következtében a sátnak s angyalainak bizonyos hatalma van az emberek felett. A sátán uralmát úgy magyarázzák, hogy a sátán s az ő serege isten engedelméból a végitéletig Isten országának ellenére dolgozhatik.

Hogy ezt megérthessük, nem szabad elfelejteni, hogy az angyaloknak nagy, természetet túlszárnyaló képességeik vannak. A Szentírás tanúsága szerint változásokat idéznek elő a láttható világban. Mint szellemi valók könnyebben és biztosabban ismerik fel a múltat s messzire s nagyobb sikerkel hatolnak be a jövőbe. Képesek az anyagvilág erőit és tömegeit mozgósítani bizonyos célok és hatások érdekében. Hatni tudnak az embernek nemcsak testére, hanem lelkére is.

A bukott angyalok azzal, hogy vétkeztek s kárhozatra jutottak, ezen természetes képességeiket nem vesztették el. A sátán és csatlósai, ahol csak tehetik, gáncsot vetnek Isten országának s terjesztik a bálványimádást. Kivetik hálójukat az egyes emberekre is. Csábítják, kísértik s gáncsvetéssel nehezítik kötelessége teljesítését.

Ez az az állandó, alattomos munka, amit szívós kitartással folytat a sátán tábora a világ végéig. De épen mert állandó munka s megnyilatkozási nem esnek az érzéki megfigyelés alá, fel sem tűnik, meglepetést nem kelt az emberekben.

Vannak azonban a gonosz léleknek más megnyilatkozásai is, mikor furcsa, csodászerű je-

enségeket idéz elő. Ilyenkor már, épen szokatlansága miatt, felfigyelnek, megdöbbennék az emberek.

A történelem két ilyen erősebb ördögi megnyilatkozásról számol be, úgymint: az ördöngösségről s a bűbájosságról.

Az ördöngösség abban áll, hogy az ördög megszállja az embert. Vagyis úgy hatalmába keríti, hogy az ember készséges eszközévé válik az ördög tevékenységének.

Az ördöngösség ténye kétségtelen az Üdvözítő tanúságából, ö maga űzött ördögöket s tanítványainak is erre hatalmat adott. Az ördöngösségek azonban Krisztus óta, aki elvileg megtörte az ördög hatalmát, mind ritkábbak s újabb időben nehezen mutathatók ki.

Hogy az ördög résztvegyen, segédkezet nyújtson a bűbájosság csodaszérű jelenségeihez, annak sincs elvileg semmi akadálya. Lehetősége adva van a tiszta szellemek képességeiben: ténylegességéről pedig maga a Szentírás kezeskedik. Kinyilváníthat tehát rejtett dolgokat s megsegítheti az embert csodászerű jelenségek véghezvitelére.

Nem szabad azonban elfelejteni, hogy a világ Isten rendes, állandó gondviselése alatt áll, melynek megvan a maga rendes folyása. A rendkívül épen ezért csak ritkán engedheti Isten szerepelni, nehogy gondviselésének rovására menjen. Ezért a jó és rossz angyalok rendkívüli tevékenysége egyaránt ritka. Tehát még

gyanús esetekben is elsősorban természeti okokra kell gondolnunk, a rendkívül pedig csak a lehető legsúlyosabb okok alapján szabad föltételeznünk.

„A régieknek sokszor túlzó ördög-szimatolása ép annyira szélsőség, mint sok modernnek ördög-iszonya. A katholikus igazság a középen van.“ (Schütz Antal: Dogmatika. 319. old.)

A BABONÁKRÓL RÉSZLETESEN.

A) Jövendölés.

Horoszkóp vagy csillagjóslás.

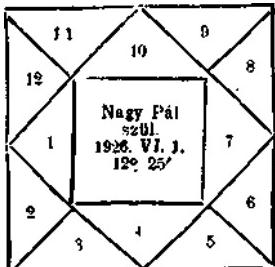
A horoszkóp jóslás a csillagokból. Eredete visszanyúlik az emberiség első századaiba s szívós erővel tartja magát mind a inai napig. Főúri családoknál kínos pontossággal készítik meg a gyermek születésekor, a jámbor falusi meg maga vásárolja indóházakban vagy vásári kikiáltóknál, készen nyomtatva.

Δ csillagjóslás első nagymesterei a káldok voltak. Vallásuknak ugyanis egyik alaptétele volt, hogy az égitestek az okai mindenkor, ami a világon történik. minden eseményt tehát a csillagzatoknak egymáshoz való viszonya határoz meg. Minthogy pedig az égitestek egymáshoz való viszonya szabályszerűen és időszakosan megismétlődik, egészen természetes, hogy az emberi élet eseményeinek állandóan ismétlődniük kell. A jósláshoz tehát nem kellett egyéb, mint az események megfigyelése s feljegyzése az égitestek bizonyos viszonylataiban, hogy hasonló esetekben az események előre megmondhatók legyenek.

A csillagjóslást eleinte csak közügyek vagy

nagy állami események kiderítésére használták, később azonban az egyes ember sorsának a meghatározására is kiterjesztették. Az elv az volt: minden ember születése első percétől fogva egy bizonyos csillag befolyása alatt állt. Az illető sorsa tehát attól függ, hogy az a bizonyos csillag milyen helyzetben állott a naphoz, holdhoz s a többi bolygókhöz.

Valakinek a horoszkópját felállítani annyit jelent, mint megrajzolni a csillagos ég teljes képét a születés pillanatában. E rajz s még inkább a hozzáfűződő csillagászati számítás meglehetősen bonyolult s azért csak a csillagászat tökéletes ismeretével készíthető el. A rajz egy kocka volt, melynek közepére berajzolták az újszülött nevét, a fennmaradó tért pedig tizenkét mezőre (házra) osztották. Ezekbe a mezőkbe rajzolták be az állatkört s a bolygók állását az állatkörben.¹ A horoszkópok rendes formája tehát ilyen volt:

¹ Kinerítő leírást adni lehetetlen, mert az a csillagá-

Ezekből a horoszkópköből mindenekelőtt az életkort iparkodnak meghatározni, mely attól függ, milyen bolygók esnek az első mezőbe. Jupiter és Vénusz szerencsét hoznak, Mars és Sztarnusz ellenben bajt jósolnak. Másodszor megállapítják az újszülött természetét, még pedig abból, hogy melyik az illető uralkodó bolygója. Merkúr például kiváncsi, beszédes, minden titkot eláruló embert, Vénusz ellenben jó szónokat vagy poétát jelent.

Különben minden mezőnek megvan a maga külön jelentősége. A bolygók állásából minden meg lehet tudni az élet egész tartamára vonatkozólag. A második mező pl. jelenti az illető vagyonát, állapotát, harmadik rokonságát, ötödik gyermekét, hetedik szerelmi életét, nyolcadik halálát stb.

A csillagjósás alapjában véve ostoba babona, melyet semmi néven nevezendő feltevés vagy érv nem igazol. Mi közük a végtelenben szárnyaló csillagoknak a földi élethez, miért volna az ember sorsa ép a csillagokban megírva? Erre még senki meg nem felelt és bizonyos, hogy nem is fog sohasem. Az emberi kíváncsiság ott zörget mindig a jövő kapuján s mert a csillagok nagyon messze vannak s nagyon titokzatosak, a titokzatos, homályos jövő hírnökeinek nagyon megfelelnek.

szat teljes ismertetésére vezetne. Ami e helyen lehetlen.

Különben sok bajuk van a csillagjósoknak. A múltban is megtörtént s ma is gyakori, hogy a felállított horoszkóp rossznak bizonyul. Ilyenkor javítnak rajta s véletlen tévedésekre, hibás számításokra hivatkoznak. Úgy hogy a legtöbb horoszkóp csak akkor válik tökéletessé, mikor már tulajdonosa régen halott.

Hogy pedig a horoszkóp néha hajszálnyi pontossággal beválik, annak megvan a maga lélektani oka. Egyszerű autószuggesztív tünet, melynek az életben száz és ezer példája van. Akinek ugyanis horoszkópja van s hisz abban, önkénytelenül alkalmazkodik is ahhoz. A jövő ismertető szuggesztív módon befolyásolja az ember gondolkodását, érzésvilágát, tetteit. A horoszkóp jövendöléseit úgy fogja fel, mint a kikerülhetetlen sors végzését. Nem is tesz ellene semmit, belenyugszik, hogy annak úgy kell történni.

Amíg tehát lesz ereje az autószuggesztiónak, addig többé-kevésbé teljesedni is fognak a horoszkópok. Mert a csillagjósának nincs ugyan tárgyi alapja, de az erős beképzelés folytaná igenis van utólagos, szomorú beteljesedése.

A csillagjósának minden formájában babona, tehát halálos bűn.

Kristálynézés.

A nyugateurópai nagyvárosok egyik érdekes babonája a kristálynézés. Eredetében nem új, a Kelet már ezer év előtt ismerte s használta, a XVI. és XVII. században pedig már Európában

is divatos volt. ōsi formája az volt, hogy a jós valami fényes felületre meresztette a szemét s kitartóan addig nézett mozdulatlanul egy helyre, míg csak víziói, látomásai nem támadtak, amiből azután jövendölt. Használtak e célra üveggolyót, zsebórafedelet, tükröt, nagyító üveget stb. Legjobbnak mutatkozott s azért került ma divatba, a csiszolt kristály, mely fekete posztóval van körülvéve.

A kristálynézsre nem mindenki alkalmas s minden esetre csak gyakorlat útján érhető el. Az eddigi tapasztalatok szerint főleg nők és gyermekek válnak be. Hívei főként Angliában s Németországban vannak. Legismertebb kristály lát-noknő Goodrich Freer.

A kísérlet abban áll, hogy az ember tekintetét mereven rárögzíti a kitett kristályra. Kis idő múlva képek jelennek meg a kristályon; képek, melyek hol rajzokhoz, hol fényképekhez hasonlítanak. A képek gyorsan peregnek, változnak, egész történeteket játszanak meg, máskor meg makacs következetességgel állandósulnak. Néha a múltba kapnak vissza s rég elfeledett alakokat, eseményeket hoznak vissza emlékezetünkbe, máskor meg a jövőt tárják fel vagy legalább is engednek reá következtetni. Mindezen jelenségek valószínűen egy félhipnózisnak az eredményei, ami olykor teljes hipnózisba megy át.

A tudomány ma már eloszlatta a homályt a kristálynézs babonája körül s az egész jelen-

sséget természetes lélektani tünetekre vezette vissza.

Köztudomású dolog, hogy nem minden figyelünk meg, amit egyúttal érzékeinkkel felfogunk. Az észlelt tárgyból csak bizonyos jelek vagy jelenségek domborodnak ki előtünk, a tárgy többi tulajdonságai pedig elhomályosodnak, sőt látszólag elvesznek számunkra, jóllehet érzékeinkkel felfogjuk. A lélektan azt mondja, hogy ezek a dolgok nemtudatosak vagy még jobban tudatalattiak. Nincsenek bent a tudat mezőjében, de azért el nem vesztek, hanem a tudat alatt rejtőzködnek, míg csak valami, sokszor a véletlen öntudatra nem hívja őket.

Már most a kristálynézés kísérleteiből az tűnik ki, hogy azok a képek, melyek a kristály merev nézéséből erednek, nem új dolgok, csodás, múltat vagy jövőt feltáró jelenségek, hanem ezeknek a tudatalatti képzeteknek a feléledése, felidézése. Olyan, mint a félállom, mikor is tudjuk, hogy ébren vagyunk, de azért az álam csapongása tovább tart.

A kristálynézésben tehát a csodásnak vagy természetfölöttinek minden kritériuma hiányzik s nem egyéb egy olyan mesterséges állapot felidézésénél, mely a nemtudatos képzetek tudatossá tételere különösen alkalmas.

A kristálynézéshez hasonló jelenség a csigahallomás vagy kagylóhallás, melyet cigányok szoktak használni. Ha ugyanis figyelmünket megfeszítve a kagyló bugását hallgatjuk, a hang

lassankint artikulálódik, szavakat, mondatokat tudunk kivenni s ily módon közleményekhez, „jóslásokhoz“ jutunk.

De legjobban kivilágosodik a dolog egy pár híres példáján a kristálynézésnek:

„A kristályban sötét falrészletet látok, melyet fehér jázminbokor fed el s azt kérdezem magamtól: vájjon hol láthattad ezt? Nem emlékszem, hogy valaha láttam volna ezt a részletet, már pedig London utcáiban az ilyen nem lehet gyakori; s fölteszem magamban, hogy holnap ugyanazon az úton megyek, mint amelyen ma mentem s ügyelek az ilyen falra. A következő nap megoldja a talányt. Csakugyan megtalálom a helyet és most már arra is emlékszem, hogy előtte való nap kísérőmmel élénk beszélgetésbe teljesen elmerülve csakugyan elmentem e fal mellett.“

Más: „Hanyagságból eldobtam valamely levelet, anélkül, hogy a küldő címét megjegyeztem volna. Emlékeztem rá, hogy az ország melyik részében lakott s a térképen keresgélve, megtaláltam a város nevét, melyet természetesen elfelejtettem már s csak akkor jutott ismét az eszembe, midőn a térképen megpillantottam. De az út és a ház névére már épen semmi támasztó pontom sem volt. Ekkor eszembe jutott, hogy próbára teszem a kristályt s valóban rövid idő múlva fehér alapon szürke betűkkel ezt a szót olvastam: Hibbs House. Jobb értesülés hiányában rászántam magam, hogy ezt a szokatlan mó-

don kapott címet írom a levére. Néhány nappal később megjött a válasz s a fehér levélpapíron szürke betűkkel olvasható volt: Hibbs House“.

Csoda történt hát? Nem! Egy nemtudatos képzeli a kristálynézés felcsigázása folytán visszakerült a tudatba.

Vagy: „A kristályban férfi alakot láttam, mely a keskeny ablakra támaszkodva, kívülről a szobába nézett. Arcát látszólag eltakarta valami, úgy hogy nem láthattam. De nem foglalkoztam tovább a képpel, mert a kristály ez este épen homályos volt s a kép sem volt valami kellemes. Feltételeztem, hogy a kép csak ama beszélgetéseink következménye, melyeket az utóbbi napokban betörésről, lopásról folytattunk s némi megelégedéssel győződtem meg arról, hogy a ház egyetlen ablaka, mely — mint a látomásbeli — négy táblás volt, olyan helyen volt, hogy nem lehetett egykönnyen hozzáérni. Három nap múlva tűz ütött ki abban a szobában, a füst miatt a tűzoltóságnak kívülről kellett behatolnia s annak a férfinak, ki először hatolt be, nedves kendő volt az arca előtt, mellyel a füst ellen védekezett“.

Bonyolultnak látszik, pedig nagyon egyszerű. Maga a látónak látomását eredetileg egy beszélgetés természetes következményének tartja. S csak később, mikor kiüt a tűz s a látomás már féligr elmosódott, talál a két esemény között hasonlóságot.

Az elmondottak alapján világos, hogyan kell

a kristálynézést erkölcsi szempontból megítél-nünk. Aki természetfeletti erőt lát benne, föltétlenül babonát követ el; aki azonban természes-tes, emberi erők játékának tartja, bűnt nem kö-vet el. De mert veszedelmes dolog, a legtöbbször antóhipnózishoz vezet s így az egészségnek árt, az erkölcsi törvény az V. parancs alapján tiltja.

Álomfejtés.

Földi életünk egyharmad részét az alvás fog-lalja le, mely többé-kevésbbé a fantáziának egy különös játékával: az álommal van egybekötve. Amennyire közönséges, természetes jelenség az álom, annyira hálás anyaga évezredek óta a ba-bonás jóslásnak.

Eredete föltétlenül oda nyúlik vissza, amikor még az emberi nem gyermekkorát élte s a ter-mészet s a lelki élet törvényeivel tisztában nem volt. Ugyanis minden álom mint valóság jelenik meg az álmódó előtt. A legszilajabb, legcsapo-ngóbb álom is a valóság erejével hat. Gyakran még felébredve sem tudjuk, mi az álom s mi a valóság, mindaddig, míg az eseményeket vissza nem idézzük emlékezetünkbe. Sőt sokszor még így sem sikerül az álmot a valóságtól teljesen szétválasztani. A gyermekkorát élő emberiség tehát úgy tett, mint ahogy tesz még ma is a gyer-mek, az álomképeket teljes valóságnak tekin-tette. Vagyis hitt benne, kinyilatkoztatásnak vette.

Az a tény, hogy Isten maga is felhasználta az álmot kinyilatkoztatásainak vagy parancsainak a közlésére, nem rontott, sőt tán kedvezett a babonás álomjóslásnak.

Az álomfejtés még ma is dívik, sőt egész rendszerré nőtte ki magát. minden személynek, helyzetnek, történésnek, amit az álomkép meg-elevenít, megvan a maga magyarázata, melyet a közkeletű álmoskönyvek, de még inkább a vénasszonyok ebben a pontban bámulatos emlékezete tart ébren.

A Szentírás világos bizonyítéka alapján állvam sem vonjuk kétségbe, hogy Isten felhasználhatja, sőt gyakran fel is használta az álmot akaratának a közlésére. De ilyen esetekben ő maga gondoskodik rólá, hogy az isteni akarat minden inás kusza, fantasztikus álomképtől megkülönböztethető legyen. Ha tehát Isten valakivel álon útján tudatná akaratát, annak felhasználása nemcsak babona nem volna, hanem annak elhívése és követése szent kötelessége az embernek.

Ettől eltekintve pedig az álmok nem Isten eszközei vagy a jövendő hírnökei, hanem természetes jelenségek, melyeknek magyarázatát s bizonyos fokig törvényeit is a tudomány adja meg.

Az álomnak átlagos feltétele az alvás, mely abban áll, hogy az összes testi és lelki működések lecsökkentésével az egész szervezet nyugalmi állapotba kerül. Az izomzat elpetyhüd, a lélekzés ellassul, a szívmozgás csökken, a test hőmérséklete lesüllyed. De lelkileg is nagy el-

változásokkal jár az alvás. Az észrevevés minden esetben, de vele együtt valószínűleg minden más öntudatos működés is bizonyos fokig megszűnik. öntudatos működés tehát nincs az alvásban, de van annál több öntudatban, amit álomnak nevezünk.

Az álom ugyan tudományosan még nem teljesen kivizsgált terület, de a tapasztalás és megfigyelés már sok szabályát állapította meg. Így például: minél éberebb az alvás, annál gyakoribb az álom. Nők általában éberebben alusz-nak, mint a férfiak s ezért többet is álmodnak. Mély alvás közben még olyan egyének sem álmodnak, akik gyakran és élénken szoktak álmodni.

Az is mind bizonyosabbá válik a megfigyelésekből, hogy az álmok szövődése a képzettár-sítás lélektani törvénye szerint történik. Vagyis minden képzet számos más képzetet idéz elő. Csakhogy míg ébrenlétben öntudatunk lefektezi a társuló képzeteik nyüzsgő gomolyagát, addig az álomban nincs kocsis, nincs öntudat, mely eze- ket féken tartaná s ezért a képzetek jönnek-men-nek, egyedül a társulás szabályai szerint.

Vannak ezeken az asszociációs álmokon kívül ú. n. ingerálmok is, melyeket az idegingerek vál-tanak ki. Valami fizikai behatás éri az embert, ami ingert vált ki benne. Az inger aztán az agy-velőre hat, de mivel az öntudat nem működik, az agy nem tudja az ingert magyarázni s így álmok váltódnak ki.

Nem lehet célunk az álom tanát é helyen teljesen ismertetni, főbb szabályainak közreadásával csak azt akartuk bizonyítani, hogy az álom lélektani törvényeken épül fel s ezért belőle következtetéseket levonni vagy pláne jövőt jósolni megengedhetlen és észszerűtlen.

Dehát akkor hogy van az, hogy az álmok néha mégis teljesednek? Arra is meg tudunk felelni.

Sokszor van szerepe az álomban a puszta véletlennek. Nők és gyermekek különösen sokat szoktak álmodni, miért ne lehetne hát, hogy a sok ezer álom közül egyik-másiknak a véletlen igazat adjon? Sok esetben az álom jósjellege egyszerűen emlékezeti hiba. Mikor ugyanis az esemény bekövetkezik, az emlékezet már úgy elmosódott, hogy nem vesszük észre a különbséget az álom és a valóság között. Néha az álom ismert dolgok természetes következménye s azért be is teljesedik. Pl. a diákok megálmodja a jegyet (mert tudja, mit várhat), katonák a háborúi (mert háborús hírek vannak). Ami napközben reményünk vagy rettegésünk tárgya, azt álmainkban gyakran megvalósulva látjuk. S mivel azért remélünk vagy rettegünk valamitől, mert bekövetkezése valószínű, azért az ilyen álmok teljesülni szoktak. Gyakori jelenség az is, hogy mi magunk működünk öntudatlanul közre, hogy valamelyik álom teljesüljön. Ilyenkor ugyanis az álom szuggesztiv hatással van az emberre. Különböző megesik ez az olyan álmokkal, amik nekünk kellemesek, amik bizonyos vágyainknak a

teljesülését jelentik. Az is megtörténik, hogy álmainkban olyan emlékek merülnek fel, melyek öntudatunkból már régen elmosódtak. Ilyen esetben az álom egész csodának látszik, hisz olyan dolgokról jövendöl, melyekre éber állapotban visszaemlékezni nem tudunk.

Íme egy tipikus jósáлом: „Egy középiskolai tanár — írja Hennig — akivel jó barátságban vagyok, egyszer azt álmodta, hogy nemrég meg halt atyjának hideg halotti keze érinti őt. Az ijedtségtől fölélbredve, valami halk zúgást hall s az azonnali vizsgálatnál kiderült, hogy a gázcsap nyitva maradt és a világító gáz ömlött ki”*.

Mi ez, csodás életmentés? A halott apa siet az elő fiú megmentésére? Nem! Az alvó felfogta a fenyegető zajt, de értelmezni nem tudván, társította a jéghideg képzetével s az elhunyt atya megjelenítésével. S megvolt a drámai jelenet, a jósáлом.

Az élet fontos mozzanataiban álmok után igazodni tehát súlyos bűn. Mivel azonban az álomban gyakran szabadulnak fel olyan képzetek vagy érzetek, melyek éber állapotban le vannak kötve s így az álom néha rejtett dolgokat világíthat meg, azért ezeket az álomban szerzett ismereteket felhasználni nem bűn.

Chiromantia vagy kézolvasás.

A Chiromantia nem egyéb, mint kézből való jövendölés. Már Cicero és Juvenális felemlítik, hogy vannak emberek, akik a kéz vonalaiból jövendölnek.

Európában a XV. században keit nagy feltűnést. Ugyanis 1427-ben mintegy 120 főnyi cigánycsapat érkezett Párizs alá. Feketék, kócosak, piszkosak voltak s majdnem meztelenül jártak. Egykorú híradások szerint volt közöttük sok varázsló, „kik az ember kezét szemlélgelgetve mindenkinék megmondották, hogy mi történt és hogy mi fog vele a jövőben történni“. Egész Párizs ott tolontott persze sátraik körül s a cigányok pompásan kerestek.

A XVI. században aztán megjelent az első kísérlet a tenyérjósás rendszerbe öntésére. (Indaginius nevű író.) Eszerint a jövendölés a tenyér emelkedéseiből („7 hegy“) s négy jól látható fővonalából történik. Az egyik vonal az élet hoszszát, másik a lélek és fej állapotát, harmadik a házaséletet, gazdagságot, negyedik az egészségi állapotot jelzi. Jó jel, ha a vonal éles, hoszszú, nem keresztezett, el nem görbüлő s nincsenek oldalvonalaik. A hegyek viszont szerencsét vagy balsorsot jelentenek. Még pedig csak akkor kedvezők, ha egyenesen az újjak alatt állanak s nincsenek zavaró vonalaik.

Desbarollest tartják a legnagyobb művésznek a kézolvasás terén, ő úgy iparkodik tanát ma-

gyarázni, hogy a kézen lévő testecskékben állati elektromosság van elhelyezve. Ezek a kis készülékek összefüggésben vannak az aggyal s így az egész szervezettel. minden szervezeti tevékenység a kézbe lökődik vissza, úgy hogy itt olvashatjuk le az egyén testi és lelki állapotának rendezettségét vagy rendezetlenségét, sőt jövőjére is következtetést vonhatunk.

Mme de Thébes, a háború híres párizsi jósnője tudománynak tartja a kézjóst, mely élet-tan, embertan s néprajz egyúttal. A balkézben van megírva az ember sorsa, a jobb kézben meg a lehetőségek, hogy az megváltoztassák.

Ostoba feltevés mindakettő! Akár ha tudománynak, akár ha babonás, természetfölötti erőnek tartja is valaki.

Sorsvetés.

Régi népeknél nagy szerepet játszott a sorsvetés babonája is. Leggyakrabban a kilött nyilakat használták e célra. Például, ha arról volt szó, melyik úton induljon a sereg, hogy az ellenséget a legsikeresebben megtámadhassa, a nyilak irányát vették döntőnek. (Belomantia.)

Botor emberek még ma is használják, hogy általa titkot tudjanak meg vagy kétségekben tanácsot nyerjenek.

Hogy e babona a buta véletlenre épít, azt talán mondanunk sem kell. A véletlen pedig lehet szerencsés fordulatoknak, de végzetes baklövések-

nek is az oka. Játékban felhasználni s vele dön-tést provokálni — megengedett dolog.

Varázsvessző.

Sokat tartotta izgalomban a tudós világot az ú. n. varázsvessző kérdése.

Már Paracelzus említi, hogy német bányászok rejtett ércerek felkutatására V alakban szét-ágazó vesszőt használnak, melynek két ágát a kutató két kezében vízszintesen tartja. Ha így lassan végigmegy a kérdéses területen, a vessző azon a helyen, ahol rejtett fém van, lehajlik.

1630-ban egy francia nemes rájött arra, hogy kőris- és fűzfaágakat földalatti vízerek feltalálására is lehet használni.

1692-ben egy lyoni borkereskedőt feleségével együtt meggyilkolva találtak. Minthogy a hatósági nyomozás holtpontra jutott, egy Aymar nevű ember kísérletet tett varázsvesszőjével a gyilkos kinyomozására. Jelzése nyomán el is fogtak egy embert, ki is végezték, mint később kisült — teljesen ártatlanul.

Így került a varázsvessző a tudományos ér-deklódés homlokterébe. Eleinte azt hitték, hogy a varázsvessző mozgását delejes és villamos vagy helyesebben: elektromágneses erőknek kell tulajdonítani, míg Kircher, a híres jezsuita fizikus bebizonyította, hogy a varázsvessző semminemű mozgást nem végez, semmiré nem reagál, ha nem emberi kéz tartja. Amiből aztán logikus volt

a következtetés, hogy a vessző mozgásra indítása az emberi öntudatból származik.

Hihetetlennek hangzik, pedig valóban úgy van. A tudomány hosszú kísérletezés útján megállapította, hogy vannak olyan mozgások, melyeket egyedül az elképzelés, valamely meghatározott mozgás képzete indít el. Erről könnyen meggyőződhet bárki, ha egy zsinórra ólomgolyót akaszt. Ha ezt az ingát kifeszített karral tartja, az csakhamar lengeni kezd s még pedig olyan irányban, ahogy az ember akarja s elképzeli. (Sziderikus inga.)

Hogy pedig a varázsvesszővel dolgozó vízkeresők, kútfürök gyakran igen is vizet találnak, azt ösztönszerű megérzésekkel kell magyaráznunk. Az ilyen emberek ugyanis rendszerint ki-próbált, gyakorlott mesterek, akik hivatásszerűen kútfúrással foglalkoznak. A vízerek irányában felismerésében annvira jártasak, hogy megsejtik a vizet. Sejtésük átmegy a kézben tartott vesszőre s az előbb említett törvény folytán a vessző mozogni kezd, illetőleg meghajol.

Aki tehát a varázsvesszöt természeti törvényekkel magyarázza, használhatja, bünt vele nem követ el. minden más magyarázat azonban föltétlenül babona.

Kártyavetés.

A kártya eredete a legenda szerint egy szerelemi történet. Mikor VI. Károly francia királyon már a téboly jelei kezdtek mutatkozni, egy

Odette nevű fiatal leányba volt szerelmes. A leány minden előzetettet, hogy elűzze a beteg király unalmát s mindenféle játékokat talált ki szórakoztatására. Volt pedig ebben az időben a szaracénoknál egy játék szokásban, mely különféle tarka lapokból állott. Odette is csináltatott erre a mintára egy festővel kis kartonlapokat, amik nagyon megnyerték a király tetszését.

A monda hozzáfüzi, hogy mikor a szaracén asszony meghallotta, hogy milyen jó hatással van a kártya a király betegségére, eljött, hogy kiegészítse Odette tudását. Szétszórta tehát a kártyákat és felfedte a titkokat.

A titok — persze mert női kézben volt — hamar tovább terjedt, úgy hogy lassankint az egész udvar tudott kártyát venni. De néhány csél-csap legény félve, hogy a kártya fel fogja fedni hűtlenségüket, ürügyet keresett arra, hogy betiltassa. Elmondta a királynak, hogy milyen veszedelmes játék, mennyi pénzt lehel rajta elvezíteni, mire a király be is tiltotta.

Egy katonaember, La Hire, törte meg a tilalmat fortélyal úgy, hogy a kártyára hazafias jelvényeket, királyokat, államférfiakat festetett.

Annyi tény és való, hogy a kártyát már a régi egyiptomiak, lydiaiak, szaracénok ismerték. Körülbelül 6000 év óta vették kártyát az emberek. Az idő keveset rontott hatásán, sőt a most lezajlott nagy háború tán még fellendítette ezt a mesterséget.

A kártyavetés közönséges durva babona, mely-

nek semmi tárgyi alapja nincs. Hogy néha beválik, annak hol a véletlen, hol a kártyavető emberismerete, hol pedig az autószaggesztíó az oka.

Jóslások.

Minden időnek, minden kornak megvannak a maga jósolói vagy jósnöi, akik jövendő eseményeket előre bemondanak.

Az okknalistaik ezen jelenségeket úgy magyarázzák, hogy a jós „megszabadul az idő szemléleti formájától vagy egy időre elveszti az egyéniséget, visszatér az Istenbe s így része lesz az ő mindentudásában“.

Minden esetre kényelmes, de a tudomány szerrint tarthatatlan álláspont.

Először is bizonyos, hogy vannak csalás útján létrejött jóslások. Ilyen a Lehnin-kolostor jóslata, melv állítólag 1306-ból való s a Hohenzollern-ház történetét és sorsát meséli el s állítólag a kolostornak valami Hermann nevű apájtától származik. A történelmi kutatás azonban megállapította, hogy a jóslás nem 1306-ban, ha nem 1685-ben keletkezett, könnyű volt tehát négy száz évre visszafelé jósolni. S valóban a jóslás fénvesen bevált a nagy választófejedelemig, onnan kezdve azonban még csak véletlenül sem hibázott rá a valóra.

A jóslásoknak gyakran a véletlen is nagyon kedvez. Aki egy üstökös megjelenéséből bajt jósol, szinte bizonyos, hogy igaza lesz. Melyik

évbén nincs valami baj? Földrengés, járvány, árvíz, ínség vagy más valami?

A találgtatás is gyakran vezet kitűnő jövendölésekhez. Ilyen az ú. n. Malachiás-jóslat, mely a pápák sorát egy-egy latin mottóval megjövendöli, illetve jellemzi. Egy kis invencióval tényleg rá lehet a pápák egyéniségére szabni. De másokra is ép úgy lehetett volna. Érdekesen világítja meg ezt Baerwald. XIII. Leó halála után ugyanis a jövendölés szerint „ignis ardens” (égő tűz) következett. A bíborosok közül kitünnően illett volna ez Rampollára, akit szenvédélyes természetűnek ismertek, de azért megfelelt volna Svampa bíborosnak is, mert vampa olaszul fáklyát jelent. Gotti bíborosnál sem lett volna baj, mert címerében egy fáklya szerepelt, de utólag bevált nagyszerűen Sarto bíborosra, vagyis X. Pius pápára is, mert élete s pápasága valóban egy égő tűz volt.

Azt sem lehet talán tagadni, hogy egyes emberekben valami nagyfokú érzékenység vagy homályos ösztön van bizonyos nagyszabású események iránt vagy még inkább fenyegető veszélyek iránt. Például nem épen ritka, hogy bizonyos állatok (patkányok) s egyes emberek a földrengést előre megérzik s menekülnek.

De sok jövendölésben kétségtelenül a szug gesztió játssza meg a maga közismert, szomorú szerepét. A jövendölés tudata úgy befonja az ember testét, lelkét, hogy a végén kikénszeríti annak megvalósulását. Például valami buta.

gazember kártyavető megjövendöli valakinek, hogy szerencsétlenség fogja érni, vízbe fullad vagy villamos gázolja el. Az illető annyira hatása alatt áll ennek, hogy folyóban vagy villamos előtt elhagyja az ereje, megrémül s tényleg áldozatul esik.

Hogy a szuggesztiónak milyen óriási szerepe lehet, arra vonatkozólag elmondunk két esetei:

Egy Brooks nevű fiatal amerikainak álmában megjelenik egy elhunyt barátja s az mondja neki, hogy december 5-én délután 3 órakor ő maga is meg fog halni szívbajban. „Hiába világosította fel az orvos, hogy a szíve teljesen rendben van és hiába dolgozott a család képzelődései ellen, a fiatalembert mint változhatatlan sorsra készült a halálra, ismerőseinek virágokat küldött búcsúzóul, menyasszonýát oda rendelte a halottas ágyához s a bemondott idő után 10 perccel valóban meghall, miután a nevezett nap délelőttjén még teljesen egészséges volt.”

De még érdekesebb a montpellieri orvosi fakultás kísérlete, melyet egy halálraítélt fegvenyen végzett. Megmondták neki előre, hogy bekötözik a szemeit, megnyitják a nyak ütőereit, amitől aztán píyr perc alatt, fájdalom nélkül elvérzik. S erre valóban bekötötték szemeit, egy kis karcolást tettek a nyakán, mosdótálat tartottak oda, hogy állítólag a vér felfoglják, egy kis szökőkúttal pedig a vér csurgását utánozták. Egy szóval: megjátszották a kivégzés komédiá-

ját. S az eredmény? Λ fegyenc rövid idő múlva holtan esett össze.

Aki tehát jósoknak hitelt ad. babonát követ el.

Hipnotizmus.

A modern élet egyik rákfenéje a hipnotizmus-sal úzött játék. Kimondhatatlan pusztítást tesz az emberek testében s lelkében egyaránt. Sokáig, míg csak a tudomány közelébe nem férkőzött e jelenségeknek, természetfölötti erők játékának tartotta mindenki s a nagy tömeg még ma is annak hiszi, azért kell a babonák közé sorolnunk.

A sugallással előidézett álmot nevezük hipnózisnak. A hipnotizáló ezen célját különféle eszközökkel éri el. Hol szóban adott parancssal, hol tokintettel, kézszorítással, a bőr egy-egy érézékeny felületének érintésével (hipnogén zóna) vagy egyszerű észbeli sugallással. Ha ez megötörént, a hipnotizált egy álomszerű állapotba (trance, tránszba) kerül.

Nem mindenki hipnotizálható. De viszont nem igaz, hogy csak nők és gyermekek lehetnek alkalmas médiumok. Férfiak is, különösen azok, kik gyenge akaratúak vagy ideges betegségben szenvednek.

A hipnózisnak különféle jelenségei vannak, melyeket áttekintés céljából bárom kategóriába oszthatunk:

Testiek: catalepsis, lethargia, sonambulizmus.

A catalepsis magyarul bénulást jelent. A test megbénul, megmerevedik, tehetetlennek s érzéketlennek látszik. Olyan, mint egy szobor, a legkisebb változás sem áll be rajta. A lethargia vagy álomkórság abban nyilvánul, hogy az előbb még mereven lecsukott szemek kinyílnak s valami vak kényszer folytán a hipnotizáló felé fordulnak. A tagok merevsége megenyhül s mint a hajlékony viasz, minden mozgásra alkalmassá válik. minden ténykedést, amit neki jeleznek, szívvel-lélekkel megtesz. Például ha kezét összekulcsolják, mint ahogy imára szokás, egész teste olyan tartást vesz fel, mintha elmerülten imádkozna. Végül a sonambulizmus vagy alvajárás az a tünet, amikor a hipnotizált látszólag, de csak látszólag felébred: hall, lát, beszél, cselekszik. De lulajdonképen nincsen öntudatnál, hanem mindenben a hipnotizáló akaratának engedelmeskedik.

A *lelki jelenségek* között legszembeszököbb az, hogy a hipnotizált teljesen a hipnotizáló befolyása, mint mondják, szuggesztíja alá kerül. Mindent felfog s megcselekszik, amit a hipnotizáló neki szuggerál, illetőleg parancsol. Akár abban a pillanatban, akár pedig egy későbbi, de meghatározott időpontban. (Posthipnózis.)

Vegyes, vagyis test és lélek közreműködésével eredő jelenségek kell venni például a vér-izzadást, ami a heves elképzélés folytán, szuggerálásra előáll.

Az a mesterséges álom, melyet a hipnózis

létre hív, nagyban különbözik a természetes álomtól. A legfeltűnőbb különbség — ami egyúttal a hipnózis csodálatos jelenségeinek az okozója — az, hogy míg a természetes álomban a figyelem ellankad, megszűnik, a hipnózisban felfokozódik s minden zavaró körülmény elhangásával egyedül és kizárolag a hipnotizálóban összpontosul.

Az emlékezetet a hipnózis többnyire éleszti. Olyan dolgokra is visszaemlékszik hipnózisban, amire éber állapotban képtelen volna. Ezt is persze a figyelem egyoldalú összpontosítása hozza létre.

Az is megérthető, hogy ebben a rendkívüli állapotban a szellemi tevékenység bizonyos irányban szokatlanul felfokozódik¹ s ennek következtében a médium akárhányszor másoktól nem tudott dolgokat tár fel.

A hipnózis természetellenes ugyan, de a természet erőivel játszódik le s épen ezért nem is babona. De mert az egészségnak kimondhatatlanul árt s más ember akaratnélküli bábjává sülyeszti le a médiumot, épen ezért erkölcsi és állami törvény tiltja. Csak igen fontos okokból hozzáértő szakembereknek van megengedve.

¹ Ach nevű tudós hipnotizáltakkal összeadás! kísérleteket végzett s kisült, hogy 20%-al többre képesek, mint éber állapotban.

Hipnotikus csodák.

Sokat beszélnek az emberek azokról a rendkívüli jelenségekről, melyek a hipnózis alkalmával jelentkeznek. Rejtett természeti erők vagy szellemi beavatkozások után szimatolnak, holott ezek a jelenségek természetes úton, eddigi tudásunkkal is megmagyarázhatók.

Köztudomású például, hogy a hipnotizáltnál az* érzékszervek működése felfokozódik s a szokottnál sokkal élénkebben dolgozik. (Hiperesztézia.)

Nagyon érdekes idevágó esetek ismeretesek. „Gergson megfigyelt egy hipnotizált férfiú», aki olvasni tudott egy olyan könyvből, melyet nem ő, hanem a vele szemben ülö tartott maga előtt. A hipnotizált tehát a másik szemében keletkezett tükrökét olvasta.“ Erre számítást eszközöltek s kisült, hogy a szem tükrépének a betűi csak egýtized milliméter nagyságúak. Hogy a hipnotizált szeme ily éles volt, kitűnt abból is, hogy mikroszkópi metszeteket is pusztta szemmel fel tudott ismerni és lerajzolni.

Chowrin kísérletezett egy médiummal, aki zárt leveleket is el tudott olvasni. S kimutatta, hogy nem valami titkos látnokságról van szó, hanem a médium látdérzéke a hipnotizálás folytán rendkívül kifinomodott.

Több olyan eset ismeretes, amikor hipnotizált személyek vissza tudták adni a jelenlevők keztyűit, zsebkendőit, kulcsait, ha előbb megszagol-

hatták az illetők kezét. Beszélnek egy bámulatos médiumról, aki 60 embernek vissza tudta adni rakásra dobott keztyűjét, de csak akkor, ha az orrát be nem dugták. Bedugott orral kísérlete sohasem sikerült.

Nagy szerepet játszik a hipnózisban az ú. n. lappangó emlékezés. Azt értjük alatta, hogy régen elfelejtett képzetek, látási benyomások, helyek egy könyv, újság futólagos átlapozásánál érték szemünket; szavak, melyeket a hátunk mögött utcán, villanyoson elsuttogtak s ami magyar közmanodás szerint egyik fülünkön bement, a másikon kijött, szóval: az ilyen benyomási töredékek hipnózis, delérium, álom vagy más rendkívüli körülmény folytán hirtelen napvilágra kerülnek. Ilyenkor persze megdöbbentő hatással vannak a jelenlevőkre s a minden tudás látszatával bírnak. Pedig dehogya! Nem csoda, hanem csak a lappangó emlékezés működik.

íme egvpár érdekes eset: Benedikt bécsi orvostanár közli egy angolnak az esetét, akit Hansen dán hipnotizőr elaltatott s erre az angol olyan nyelven kezdett beszálni, melyet senki sem ismert. Utóbb azonban kiderült, hogy ez a kuriózus nyelv a walesi angol dialektus volt, melyet az illető angol úr gyermekkorában beszélt.

Forbes-Winslow írja le a következő esetet: „A XIX. század elején a Rajna mellett élt egy szolgálóleány, aki Alvajáró állapotában az ősnyelven idézte a bibliát araméi dialektusban

tartott kommentárral. Közelebbi kutatásra kiiderült, hogy a leány régebben egy lelkésznél szolgált, aki ezeket a bibliareszleteket hangosan olvasgatta, miközben a leány a szomszéd szobában aludt“.

Már Krafft-Ebing, a világhírű elmegyógyász úgy vélekedett, hogy ha egy felnőtt embernek hipnotikus álomban azt szuggerálják, hogy ő még csak tizenkéteves és azután az aláírását kér, akkor olyan kézírással fog írni, ahogyan tizenkéteves korában írt. S Hennig kísérletei ezt valóban igazolták.

„Feladatom volt megállapítani, hogy egy hipnotizált tudja-e utánozni egy általa is ismert élő embernek az írását, ha az alvónak azt szuggerá-lom, hogy ő az a személyiség, akinek ilyen jellemző kézírása van. Már eleve sejtettem, hogy — amennyire csak lehet — a hipnotizált legalább is nagyon hasonló, bár nem teljesen azonos kézírást fog produkálni. S ez a várakozásom teljes mértékben igazolódott.”⁴

Valóban, senki sem tudhatja, hogy miféle elfelejtett vagy meg nem figyelt dolgok jutottak az agyába szó vagy írás révén s ott rejtőzködnek, míg valami rendkívüli, erőshatású jelenség életre nem hívja őket.

„Smith Helén, a Flournoy által megfigyelt genfi médium, tránszban egy falunak a képet látja, melyet az ő adatai szerint Chessenaznak neveznek. Ugyanakkor egy öreg embert lát' falusi viseletben, aki állítólag Chaumontet szin-

dikus (szolgabíró) és egy másik férfi, aki Burnier lelkésznek mutatkozik 1839. évet nevezi meg és személy az ő kezével írja le a nevét. Mikor a tránszból fölébred, Helén kijelenti, hogy soha nem hallott Chessenaz nevű faluról s a két férfi neve is ismeretlen előtte. Flournoy megállapította, hogy Génitől 26 kilométernyire valóban van egy Chessenaz nevű falu és 1839-ben valóban élt ott a két megnevezett személy. Még írás-mintákat is talált tőlük, melyek a Smith Helén által produkált névaláírásokhoz hasonlítottak. Ezzel tehát meg volt állapítva a szellemek személyazonossága? Nos, Flournoy nem sajnálta a fáradságot a további kutatásokra és kiderítette, hogy Helénnek rokonai voltak Chessenazban, elvitte a leányt oda s somnambul állapotban ráismert a vidékre, tehát akármennyire állította is az ellenkezőt, egyszer mégis csak meg kellett fordulnia a rokonainál látogatóban. Ezek után egészen biztosra vehetjük, hogy ottani tartózkodása alkalmával láthatott valami régi írást Chaumontet szindikus és Burnier lelkész aláírásával" — írja Baerwald.

Híres médium volt az anglikán lelkész, Stanton Mózes. Idegen szellemekkel diskurált s azok szellemírás útján közölték vele nevüket, haláluk dátumát, életük körülményeit. Híres, szenzációs esetek voltak ezek, melyeket a spiritiszták nagy diadallal könyveltek el. De Podmore később ki-mutatta, hogy mikor az egyik ilyen esetben há-

rom kis testvérről volt szó és helyesnek bizonult, egy héttel az ülés előtt az erről szóló hír benne volt a Timesban.

Érdekkességek, furcsaságok tehát vannak, de hipnotikus csodák, melyeknél a természetes magyarázat csődöt mondana, nincsenek!

Autóhipnózis.

A rendes hipnózisban egy médiumra s egy hipnotizálóra van szükség s csak a kettő kapcsolata hozza létre a hipnotikus álmot s annak tüneteit.

Újabban azonban már előfordul az autóhipnózis is. Mikor is a médium hipnotizáló, vagyis minden idegen segítség nélkül, önerejéből jut transzba. Ez többfélekép történhetik. Néha elég, ha a médium élénken elképzeli s erősen kívánja a hipnózist, máskor bizonyos önérintésekre vagy fényes tárgyak szemléletére van szükség.

Az autóhipnózis jelenségei semmiben sem különböznek a többi hipnotikus tünetektől, tartalmuk is rendszerint attól függ, milyen képzetekkel foglalkozott az illető a hipnózis kezdetén.

Különben nagyon veszélyes mesterség, mely könnyen halállal végződhetik. A médium ugyanis önmagát altatja el, tehát nincs hipnotizáló, aki őt adott pillanatban fölébressze.

Alvajárás, holdkórosság.

Gyakori jelenség, melyen senki sem ütközik meg, ha az alvó ember mozdulatokat tesz vagy beszélni kezd. mindenki tudja, hogy ezen jeleniségek az álommal vannak összeköttetésben. Az illető oly élénken álmodik s önmagát annyira cselekvő személynek képzeli, hogy testileg is résztesz képzeteiben.

Ha már most bizonyos rendkívüli körülmenyek lépnek föl, az alvó nem éri be a beszéddel vagy egy-két mozdulattal, hanem felkel és megeselekszi azt, amit álmodik. Ez a tünet az alvajárás.

Az alvajárás csodáiról hetet-havat szoktak összehordani az emberek, amiben persze több a fantázia, mint a valóság. Azt beszélük, hogy az alvajárók falakon kúsnak, kéményeken kics bejárnak, tetőpárkányokon, csatornákon sétaúgnak, szóval hajmeresztő cirkuszi mutatványokat végeznek. Aztán helyükre visszatérnek, ha csak valaki nevük szólításával föl nem ébreszti őket.

Az alvajárás főkép gyermekek tulajdona, felnőtteknél ritkán fordul elő s akkor is valami betegségnek a következménye. (Agysérülés, idegbaj, hisztéria.)

A régiek az alvajárást holdkórosságnak (lunatikus) nevezték s a hold titokzatos, mágikus erejével hozták összefüggésbe. Jól megfelelt ez a teória régi, hosszú századok bölcselkedésé-

nek, mely mindenek okát a csillagokban kuttatta, másrészt meg annak az általáatos megfigyelések is, hogy holdfénynél gyakoribb tünet az alvajárás.

Ennek a régi mesének, mely a holdat ilyen misztikus éjszakai csábítóvá teszi, semmi alapja nincs. A holdkórosok talán fürgébben mozgolódnak holdfénynél, de különben a tapasztalat szerint akkor is tudnak alvajárni, amikor épen-séggel nincs hold.

A magyarázata tehát csak természetes lehet. Ha már a normális ember is nagyon élénk álmaiban sír, beszél, rág, kapál, gyenge idegzetük vagy gyermekék meg is cselekszik, amit álmodnak. Ennyi az egész!

Hogy néha veszedelmes helyekre mennek az alvajárók s ezt csodás biztonsággal teszik, annak is egyszerű a magyarázata. Egyszerűen azért oly biztosak, mert nem tudják, hol vannak. Egy földre fektetett kötélen mindenki véig tud menni, a levegőben kifeszített kötélen azonban nem, mert a veszély tudata zavarja. Az alvajárónak nincs tudata semmiről, tehát nyugodtan és biztosan teszi azt, amit álma diktál.

Az alvajárásban, épen azért, mert szokatlan jelenség, csodát szimatolnak az emberek s szé Telnének benne új testi vagy lelki tehetségek megnyilatkozását látni.

Ez azonban mese. A nép száján forgó leírásokban több a fantázia, mint a valóság. Renge teg, tudományosan is kivizsgált eset bizonyítja.

hogy az alvajárás tényeiben semmi rendkívüli nincs.

Íme egypár legkuriózusabb eset: Ebers né met orvosnak a fia lt éves korában holdkóros lesz. Álmában beszél, felkel s csatangol a szobában. Idegen nyelvet ugyan nem ért, de egyszer mégis francia könyvet vesz le a könyvespolcról s látszólag elmerülve olvas. Az atya minden pontosan megfigyel s látja, hogy fia nem olvas, hanem csak gépiesen lapoz a könyvben.

Egy K. nevű úr — Lehmann híradása szerint — éjfél után heves térfajásra ébred. Körülöz s megrökönjödik. Egy szál ingben találja magát, térdenállva a magas porcellánkályha tetején. A kályha előtt szék állott s így annak támlájára lépve leszállóit. — Mi ez? K. jó tornász hírében állott. Ahogy a szék segítségevel lejött, úgy mászott is fel a kályha tetejére, melyet nyilván annak a valaminek tartott, ami ről álmodot. Álmát érdekes lett volna meg tudni, de ő maga sem emlékezett reá.

B) *Varázslat.*

Amulett, talizmán.

Az amulettel, talizmánnal űzött varázslás nagyon régi, nyomait már a legrégebb népeknél megtaláljuk. A talizmánok istenek képmásai voltak, az amulettek pedig agyag- vagy kölemezek. esetleg szövetsdarabkák, melyekre valami varázsszó volt felírva. Az amulettet viselni kel-

lett, magával kellett az embernek hordania, a talizmánokat ellenben a házak körül állították fel.

Az egyiptomi múmiák mellén majdnem mindenütt ott találjuk a szent skarabeus bogár köből faragott képet. Az egyiptomi babona szerint ugyanis ez a talizmán nagy hasznára van a halottnak.

Oktalan emberek, kikben a magasabb Istenhitnek nyoma sincsen, az Egyház által megálmodott érmekben, keresztekben, skapulárékban, ereklyékben, szentelményekben is, az amulett vagy talizmán babonáját akarják látni.

A talizmánoknak és amuletteknek kettős célja volt. Megőrizni szerencsétlenségtől, betegségtől, bajtól, de egyúttal elősegítni is a sikert és szerencsét.

Szokásos talizmánok: kőarany klárisszemek, akasztott ember kötele, zacskó, melyben zöld-harkálynak vagy menyétnek szeme van, kristálygyűrű, átlyukasztott pénz, meteorkőtöredék, lóhere, talált patkó küszöbre szegezve, denevér ajtóra feszítve s egyéb válogatott marhaságok.

Az amulett vagy talizmánba vetett hit oktalan-sága annyira kézenfekvő, hogy kár is rá szót vesztegetni.

Lavina -imádság.

Az Egyháznak vannak Krisztus alapította szentségei s vannak szentelményei is, melyeket az emberek üdvössége nék szolgálatába állított. Természetesen ezeknek a használata is válhat

babonává, ha valaki a katholikus igazságtól eltérően azt gondolja, hogy bizonyos külső dolgok megtartása csalhatatlanul valami külső eredménnyel is jár. Ilyen ostoba az Egyház tanítását kicsufoló babona a lavina-imádság, mikor is valaki azt hiszi, hogy bizonyos számú imádság elmondása vagy leírása és elküldése okvetlenül kisegít valami bajból. Újabban levelezőlapokon küldözgetik „egy amerikai ezredes⁴¹ imáját, mellyet aztán a címzettnek kilencszer le kell írni s kilenc más személynek tovább küldeni. Aki a folytonosságot, a lavinát megszakítja, azt nagy szerencsétlenség fogja érni — szól a levél végén a fenyegő parancs.

Az istentiszteleknek, az imádságnak az övre alatt jelentkező undok babona!

Kuruzslás.

A magyar nyelvben ez a gyűjtőfogalma minden gyógyításnak vagy legalább is gyógyítási kísérletnek, amit nem orvosok végeznek. A törtelem többféle fajtáját ismeri a babonás kuruzslásnak: ilyen a ráolvasás, delejesség, imádságos gyógyítás.

Hogy a kuruzslásnak még a mai felvilágosodott században is milyen könnyen bedőlnek az emberek, mutatja a sashalmi delejes asszony szomorú szenzációja. Egész Budapestet forrongásba hozta s valóságos népvándorlást tudott előidézni.

De még rosszabbul áll a helyzet a művelt Nyu-

gáton. Hogy messzibbre ne menjek, Németországban például bárkinek jogában áll embertársait gyógyítani. Nagyvárosokban mindenütt minden megakad az ember szeme az effajta címtáblák: „Blochemisches Institut“ — „Geprüfter Magnetopath“ — „Naturheilkundiger“ — „Iris-diagnostiker“ stb.

Magában Németországban a kuruzslók száma sok-sok ezerre rúg. A legtöbbje igen alacsony műveltségű, az orvosegyesület statisztikája szerint minden hatodik közülük büntetett előéletű, több száz pláne fegyházviselt, rovottmultu egyén.

Vannak természetgyógyászok, akik teával gyógy ítnak. Nincs az a betegség, melyet az ő teájuk meg ne gyógyítana. Mások delejességgel kezelik a hiszékeny publikumot. Azt állítják, hogy a benne levő állati delejesség kezükön át kiáramlik a beteg szervbe s kihajtja onnan a betegség okozóját. Újabban nagyon felkapottak az Iriskutatók, kik a szemből vélik kiolvashatni a betegség mivoltát. Eszerint a szem 60 parányi részre osztott íriszéből, mint valami térképről, minden betegséget le lehet olvasni. Vannak nagystílú kuruzslók, akik már „távkezeléssel“ gyógyítanak. Egy beküldött ruhadarabból vagy egy pár kitépett hajszálból „megérzik“ a betegség miként-ségét.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy az ilyen kuruzslás fényes megélhetés, biztos üzlet. Beszélnek evg Gössel nevű drezdai kuruzslöről, aki

delejes vízzel gyógyított. Páciensei mágnások voltak, sőt egy koronás királynő is volt köztük. Igen nagy vagyont szerzett, több háza volt s gyönyörű fogaton járt, melyet egy, orosz hercegnő-től kapott honorárium fejében.

Még híresebb lett egy Ast nevű pásztor, ki falujában több szállodát építetett betegei befordulására. Halálakor több mint kétmillió arany-márka készpénzt hagyott hátra.

A kuruzslás ellen tudományosan hadakozni nevetséges volna. Hiszen ha gyógyításaiknak a legkisebb alapja is volna, maga az orvostudomány sietett volna azt értékesíteni. De nem! A kuruzslás az emberi butaság és hiszékenység kialaknázása. A természet erőit minden esetre jobban ismeri a tudomány, mint a kuruzslók, áruba bocsátható természetfölötti erőkről pedig sem a tudomány, sem a hit nem tud.

Állítólagos, sikeres gyógyításaiknak pedig megvan a maga régiemért, természetes magyarázata. Hipnózisról vagy autószuggesztióról lehet itt csak szó, melynek szerepét és hatását már az eddigiekből is jól ismerjük. Kedélybetegeket, idegeseket, hypochondereket valóban meg lehet ilyen úton gyógyítani, sőt más komolyabb természetű betegségeknél is be tudja szuggerálni a kuruzsló, hogy a beteg jobban, gyógyulóban érezze magát, — de ezen túl nem tud menni. Szervi bajt még soha kuruzsló meg nem gyógyított.

Fekete mise, agyonimádkozás.

Erdély oláh parasztjai között még mindig dívik egy furcsa, istenkáromlással határos babona. Aki ugyanis ellenségén bosszút akar állani, elmegy papjához s misét mondat. Nem érte, hanem ellene. Hogy Isten büntesse meg, álljon bosszút helyette ellenségén. Ezt hívják fekete misének.

A hatás persze nem szokott elmaradni. Az ellenség, ha tudomást szerez erről, megrémül, az átok okozta félelem oly hatalmas zavarokat idézhet elő egész szervezetében, hogy néhány hónap lepergése alatt valóban belehalhat.

Hasonló szokás dívik a Déli-tenger szigetlakói közt. Ünnepélyes vallási szertartások kíséretében átkozzák meg ellenfeleiket. Ez az „agyonimádkozás“.

Mindkét eset tehát egyszerű szuggesztíós tünet. mágikus erőknek benne szerep nem jut.

Spiritizmus.

Az újkori spiritizmus alapvető tana így foglalható össze:

Az emberi lélek halhatatlan, tehát a test halála után is megmarad s éli a maga külön életét. De mert halhatatlan és szellemi, megvan az a képessége is, hogy az élőkkel érintkezzen. Ez az érintkezés olyan különös fizikai és lelki tünenyeket hív létre az élő emberben, hogy a lu-

domány maga is zavarodottan áll meg előtte. Hogy azonban az elhaltak lelkei, vagyis a szellemek az emberekkel érintkezhessenek, közvetítőül bizonyos sajátságos hajlamú egyénre ü. n. médiumra van szükségük.

A spiritizmus magyát már az egyiptomiak hitében is megtaláljuk. Hitték ugyanis, hogy a lélek a halál után visszatérhet a földre, különféle alakokat vehet, sőt élő embert is megszállhat. Az ókornak s a középkornak is egész külön varázstudománya volt, mely a szellemekkel való összeköttetést célozta.

De a legnagyobb lökést az újkori spiritizmusnak a nagy látnok és vallásalapító: Swedenborg Emmánuel adta. (1688.) Egy püspöknek a fia, korának egyik legnagyobb mérnöke volt, ki azonban szerelmi bánatában hosszú ideig nemi kicsapongásokban keresett vigasztalást. 1744-ben kezdődtek meg a látomásai s 1772.-ben bekövetkezett haláláig folyton közlekedett a szellemekkel. Sok csodálatos távolbalátási esetet beszélnek róla. A legcsodálatosabbat, melyben pontosan meglátta a stockholmi tűzvész kitörését és lefolyását, maga Kant jegyezte fel. Tanai, melyekben főkép a szellemekkel foglalkozik, feltűnően egvezik a mai spiritizmussal.

Swedenborg követői két részre szakadtak n nagy látnok halála után. A nép az ő vad látomásiból vallást alapított s azt „az új Jeruzsálem egyházá“-nak nevezte el, az intelligencia viszont azt a tanát ragadta meg, mely az ember és a

szellemvilág közti érintkezés lehetőségét hirdette. Ez volt a németpneumatologia vagyis szellemtan, mely a spiritizmust rendszerbe fogalta.

De a XIX. század meghozta az első igazi nagy médiumot Wanner Friderika személyében, akit a prevorsti jónő néven tisztelet a spiritizmus. Ez a nő szinte egész életét betegen töltötte. Bár már gyermekkorában is voltak előrelátásai, látnoki ereje azonban akkor fejlődött ki, mikor mint reménytelenül nagybeteg asszonyt Kerner orvos házába vitték. Üvegen, tükrben olyan dolgokat látott meg, melyek messze távol történtek. Betegségek diagnózisát állapította meg, orvosi tanácsokat adott. Szobájában gyakori volt az ajtócsapdosás, valami furcsa, érces, dallamos hang, szellemalakok elsuhanása. Külön, érthetetlen nyelven beszélt, melyről azt mondta, hogy a szellemek is úgy beszélnek. Orvosa az állítja, hogy oly erős somnambul életet élt, hogy sohasem volt teljesen éber állapotban.

De ezekhez az elszigetelt európai jelenségekhez jött hamarosan az amerikai láz, mely valóban amerikai tempóban a spiritizmus teljes ki-fejlődéséhez vezetett.

A nyitányt egy különös ember, Davis Andrew Jackson adta. Ez a vezna, idegbeteg, abnormis hajlamú fiú, aki még az abc-en is csak serdültebb korban tudta magát keresztlülrágni, 17 éves korában egy Lewington nevű magnetizőrhöz került, aki kitűnő médiummá fejlesztette ki. Tá-

volba látott, szellemekkel érintkezett, gyógyított, somnambul állapotban több kötetre terjedő természet- és szelleinböleselei munkákat toliba mondott.

Közben megtörtént a hydesvillei kopogás, melyet az asztaltáncooltatás problémájánál ismertetünk részletesebben, majd ráduplázzott a stratfordi kísértet, mely Phelps protestáns hitszónoknak a házában ütött tanyát. A dolog itt is ropogással kezdődött, hogy azután őrületes orgiákban folytatódjék. A tárgyaknak a lakásban lába kelt s ütötték-verték egymást. Rongyok, csipkék összeakaszkodtak s emberformájú alakokká lettek. A lelkész 11 éves kisleányát kísértet kezde üldözni. Széttépte a ruháját, megköözte, kútba dobta, sőt egyszer egy fára felakasztotta. Ablakok, porcellánok törtek össze, tűz ütött ki az íróasztalon stb. E zűrzavarban persze mindenki szellemekre gondolt.

A buta, korlátolt Davis, aki a stratfordi kísérletben már a „szakértő“ szerepét játszotta, látna a jelenségek szaporodásával a kellő talajt, megírta a spiritizmus elméletét „A szellemekkel való érintkezés“ című könyvében.

Egy tudatlan, beteges hajlandóságú amerikai s néhány gyermek támasztotta hát azt a nagy mozgalmat, mely az egész civilizált világban elterjedt s melynek annyi millió és millió áldozata van.

Davis szerint a szellemek minden időben megkíséreltek, hogy az élőkkel érintkezésbe lépje-

nek. Hogy ez a legújabb időkig nem sikerült, annak egyrészt az emberek okai, mert „sohasem merészelték e titokzatos és természetfeletti jelenségeket az ész bírálatának alávetni. Egy-egy szellemnek minden kísérletét, mellyel magát és hivatását kinyilatkoztatni akarta, lehetetlenné tette a minden tagadó szkEPSZIS vagy fanaticus babona“. Másrészt a szellemek sem tudták eddig az érintkezés módját, mert hisz „minden szellem valamely emberi lélek, mely a halál után nem válik mindjárt tökéletessé“. Franklin Benjamin szelleméé az érdem, hogy felfedezte a „panthea-elvet“ vagyis az elektromos rezgések rendszerét, mely által szellemek érintkezhetnek az előkkel s földi tárgyakat mozgásba hozhatnak.

Ezt az őrült zagyvaléket Davis úgy adja persze elő, mintha magának Franklin Benjáminnak a szájából halottá volna.

Az Amerikából kiinduló spiritizmus legelőször Franciaországot hódította meg, ahol Allan Kardec-ben új magyarázóra talált.

Szerinte nincs pokol s örök kárhozat, tehát van útja-módja annak, hogy az összes szellemek idővel üdvözöljenek. S ez az út az újjászületés. A szellem, hogy megtisztuljon, újra meg újra visszatér a földi- életbe. Egy élet ezen a világon senkinek sem elég a szellem tökéletes megtisztítására. Azért a szellem annyiszor lép vissza az életbe, ahányszor erre megtisztulásához szüksége van.

A spiritizmusnak nagy hasznára volt Wallace

Alfréd Russel, angol tudós „megtérése“, aki szívvel-lélekkel tanaikhoz pártolt, nemkülönben Zöllner német fizikus, aki a spiritiszta tüneményeket elismerte s azok magyarázására a „négy dimenziós értelmes lények“ elméletét állította fel.

így tört magának lassankint utat a spiritizmus s nyert polgárjogot az egész világon.

Tudományos és erkölcsi megítélését az egyes jelenségek leírásánál tartjuk fenn magunknak. Itt csak közegészségügyi vonatkozásait említjük fel. A bécsi elmegyógyászati klinikán megfigyelesek eszközöltek abban az irányban, hogy a spiritiszta ülések milyen hatással vannak a médiumokra s a jelenlevőkre. Az eredmények anynyira kedvezőtlenek voltak, hogy az egészségügyi hatóság megtiltotta ilyen ülések tartását s betiltott minden egyesületet, mely spiritiszta vagy okkultisla kísérletekkel foglalkozik.

Asztaltáncoltatás.

Egy amerikai faluban, Hydesvilleben egy ember éjnek idején arra ébredt, hogy ajtaján kopognak. Kinézett, de senkit sem talált. Alig fejviidt vissza ágyába, újra és többször, kopogást hallott. Nemsokára kisleánya ébredt fel halára rémültén, mert — mint mondá — arcát egy hihedék kéz simította végig.

Később egy Fox nevű ember költözött ugyanazon házba. 1848 február egyik estéjén a kopogtatás újra elkezdődött. A gyermekek tréfára vet-

ték a dolgot s különféle szánni kopogást parancsoltak. Az ismeretlen lény engedelmeskedett s a parancshoz híven kopogott. Foxné megkérdezte, hogy ember-e a kopogtató, de arra válasz nem jött. Majd azt kérdezte, hogy szellem-e s ha igen, kopogjon kétszer. S valóban két kopogás volt a válasz.

Az esetnek hamar híre futott s egész népvándorlás indult meg a Foxék házához, hol a kopogtatás állandóan ismétlődött. A vendégek egy nagy asztal köré ültek s úgy hallgatták a szokatlan kopogást, mely most már úgy tűnt fel, mintha az asztal alól jönne. így fedezték fel az asztalkopogást s később az asztaltáncoltatást, mely aztán az egész világon széltében-hosszában elterjedt.

A kísérlet úgy történik, hogy többen körülüknek egy kerek asztalt s kezüköt az asztal lapjára helyezik. Természetes, hogy nem mindenkinél sikerül a kísérlet, a társaság legalább egy tagjának alkalmas médiumnak kell lenni. Ha van ilyen médium, az asztal megindul s vagy kopog (asztalkopogás) vagy pedig vad, szabálytalan mozgásokba kezd. Néha olyan sebesen forog, mozog a padlón, hogy a résztvevők alig tudják követni. S ha egyszer megindult, egy médium is mozgásban tudja tartani, még akkor is, ha emberi erőt meghaladó súlyt helyeznek az asztalra (asztaltáncoltatás).

Az asztal lehetőleg kicsiny és háromlábú szokott lenni. A szoba padlója meg sima, szőnyeg-

Az asztalkopogás megdöbbentő hatást vált ki a jelenlevőkből s könnyen a spiritizmus táborába tereli. Pedig alapjában nagyon egyszerű dologról van szó. Az asztal megmozdulását ugyanis akaratlan mozgások hozzák létre.

Lássuk csak egy kicsit közelebből! Hogy gyenge, de folytonos lökés vagy húzás mire képes, arra van egy közismert klasszikus példa. Ha ugyanis egy gyermek állandóan és szabályosan rágatja egy nagy harang kötelét, a sok kis rágatás összegeződik, a harang meghozzá, sőt megkondul.

Hogy a kiterjesztett kezekben vannak ilyen apró lökések, azt már Faraday bebizonyította „indicator”-nak nevezett készülékével. Hogy azok a lökések az asztalt rezgő mozgásba tudják hozni, azt pedig Hoffmann mutatta ki. Még pedig úgy, hogy az asztalra finom port szort. A kísérlet után meg azt tapasztalta, hogy a por mindenféle furcsa alakzatokat vett fel, akárcsak a beszort üveglemez, amit hegedűvonóval hoznak rezgésbe.

Persze most az a kérdés, hogy ezeket a löké-

seket mi okozza? Berthof azt mondja, az érvezés. Lehmann tanár szerint leginkább a kifáradás. A két vélemény azonban nem zárja ki egymást. Sőt Carpenter kimutatott egy harmadik mozgási forrást is. Szerinte ugyanis léteznek „ideomolorikus mozgások⁴”. Ez azt jelenti, hogy ha valami irányra erősen gondolunk, ez a gondolat önkénytelenül is arra bírja a kezünket, hogy abban az irányban mozgást végezzünk. Ezt egy egyszerű kísérlet is fénysesen igazolja: ólomgolyót zsinórra akasztunk s aztán kifeszített karral tartjuk. Az inga csakhamar lengeni kezd. E lengések iránya és alakja főkép attól függ, hogy merre képzeljük a mozgást.

Az asztal mozgásait sikerült tehát kísérletileg megmagyarázni. Úgy, hogy manapság már kétésg sem férhet hozzá, hogy az asztaltáncoltatást nem szellemek, hanem a résztvevők önkénytelen és öntudatlan reszkető mozgásai, lökései okozzák.

Az asztalkopogás úgy történik, hogy az asztal két lábára állva oldalt hajlik s szabadon maradó lábával veri a padlót. Ez a kopogás azután a szellemekkel való érintkezés eszköze. A kölcsönös megállapodás az, hogy háromszoros kopogás igent, egyszeri nemet jelent. De egész mondatokat is lehet közvetíteni, ha a jelenlevők a kopogást az abc elmondásával kísérik's fölegyzik azt a betűt, melynél az asztal megáll.

Gondolatolvásás.

Fakírok, bűvészek egyik legnagyobb hatásukat minden esetre a gondolatolvásás bonni tatásával érik el.

A kísérlet úgy történik, hogy a gondolatolvásónak fel kell találnia egy elrejtett tárgyat. E célból a gondolatolvásó valakinek a kezét .kezébe veszi vagy a homlokára szorítja s felkéri, hogy az minden figyelmét az elrejtett tárgyra összpontosítsa s ha majd megindulnak, folyton erősen gondoljon arra, sőt gondolatban parancsoljon neki, hogy merre menjen. S erre megindulnak. Tapogatózva, irányt változtatva, lassan, gyorsan, előre-hátra, míg végre a tárgy meg nem kerül.

Ez a gondolatolvásás művészete, melyet egy Brown nevű amerikai ember fedezett fel 1875-ben.

Naiv, hiszékeny emberek ördöngös, varázslatos erőket sejtenek ebben is, holott az egész gondolatolvásás részkető mozgásokon alapszik.

Mikor ugyanis a gondolatolvásó a felkért egyénnel megindul, minden figyelmét az illető kezére irányítja. Alig tesznek ugyanis egy párlépést, az a vezető kéz önkénytelenül apró lökésekkel fog éreztetni. Még pedig ha jó irányban van a gondolatolvásó, a kéz készséges követést, ha rossz irányban vannak, húzódozást, sőt határozott ellenállást fog kifejteni.

A gondolatolvásónak ezeknek a gyenge lökéseknek a felfogásában nagy gyakorlata van s

azért is jut el a felfedezendő tárgyhoz. Kísérlete tehát annál fényesebben sikerül, minél kevésbbé tud a vezető izmain uralkodni. S viszont abszolút tehetetlen a gondolatolvasó olyanokkal szemben, akik izommozdulataiknak igazán urai.

Mintahogy egy durvakezű, járatlan paraszt sohasem fogja valakinek a pulzusát megtalálni, egy ügyes, gyakorlott orvos pedig egy szempillantás alatt elfogja a leggyengébb pulzust is, úgy a gondolatolvasásban a legcsekélyebb csoda sincs. Egy kis izomrándulás a vezető részéről s finom, gyakorlott felfogó készség a gondolatolvasó részéről. Ennyi az egész!

Meggyőzésül Lehmann egy egyszerű kísérletet ajánl, melyet mindenki megpróbálhat. Az asztalra kártyákat rakunk ki s megkérünk egy lehetséleg ideges embert, hogy gondoljon teljes figyelme összeszedésével egy kártyára. Aztán megfogjuk az illető kezét, szabad kezünkkel meg különböző kártyáakra mutatunk. Ha az igazi kártyához érünk, olyan szoritást érzünk, hogy lehetetlen ki nem találnunk.

Gondolatátvitel.

De még nagyobb csodálkozást keltettek azok a kísérletek, melyek végül is a gondolatátvitel problémájára vezettek.

Már spiritiszta üléseken gyakran megtörtént, hogy egyes médiumok olyan dolgokat közöltek, melyekről egész biztosan nem volt tudomásuk azelőtt. Még nagyobb megrökönyödést okozott

azonban egy Creery nevű angol papi család, ahol ugyanis öt leány közül négy megtudta mondani, hogy mire gondol a másik.

Azóta persze rengeteg kísérlet történt már, sőt tudományos társaságok alakultak e kérdés vizsgálására.

A kísérletekből kitűnt, hogy sokszor csalásról van szó (a Creery nővérek is bevallották, hogy néha megbeszélt jelrendszer szerint „dolgoz-lak“), máskor meg egyszerű találgtatásról, mellyet a véletlen sikерrel koronázott, de azért mégis úgy látszik, hogy a gondolatátvitel lehetőségét és tényét tagadásba venni nem lehet.

Lehmann, aki szintén sokat kísérletezett e téren, azt mondja, hogy a gondolatokat a hang viszi át. Nem mintha a gondolat önmagától halogat, illetőleg levegőrezgést okozna, hanem mert mindenki, aki erősen gondol valamit, egyúttal önkénytelenül kisuttogja azt. Nemcsak a szórákozott vagy elmélyedő emberek szoktak maguknak diskurálni, hanem mindenki többé-kevésbé gondolkodás alkalmával gyenge beszélő mozgásokat tesz. A médiumnak tehát csak arra van szüksége, hogy hallása felfokozódjék, ami vagy veleszületett természetes készsége vagy hipnózis által elért mesterséges állapot.

Lehmann a maga „susogási elméletét“ ellenőrző kísérletekkel is igazolla, melyeket Koppenhágában Hanzen tanárral együtt végzett. Ugyanis két homorú tükröt állítottak fel egymással szemben. Ha valaki száját az egyik homorú tükr

gyújtópontjába tartotta, más valaki pedig fülét a másik homorú tükör gyújtópontjába illesztette, akkor ez utóbbi a másik személy legkisebb suttogását is meghallotta.

Telepátia.

A gondolatátvitelnek közeli rokona a telepatia. Csak míg a gondolatátvitelnél a két kérdéssel személy ugyanabban a helyiségben, sőt fizikai érintkezésben van, ezzel ellentétben a telepatiánál („tele“ görög szó = távol) a gondolatátvitel nagy távolságokra, országokon s tengereken át is hat.

Az ilyen jelenségek persze oly meglepőek, jelen tudásunkba annyira be nem illőek, hogy az emberek könnyen menekülnek a természet-fölötti vagy misztikus magyarázatokhoz.

De lássunk egypár telepatikus példát.

Egy Joung nevű orvos írja: „Ennek az évnek (1901) február 15-én vacsoránál ültem, mikor valaki azt üzente, hogy szüksége van a szolgálatomra. Azt üzentem, hogy vacsora után azonnal eljövök ... Sebtében bevégzem a vacsorázást és épen föl akartam állani az asztaltól, mikor hirtelen fölkáltottam: „Na, ebben a pillanatban kapom a hírt, hogy Róbert meghalt!“ Ez a Róbert a sógorom, aki Stanninsterben, Dorset megyében lakik. Már két év óta béna volt és ágyban feküdt, az utóbbi időben az állapota rosszabbodott.

Jegyzőkönyvembe felírtam minden részletet.

A dátum volt február 15., a híradás ideje este 9 óra 40 perc". 17-én levelezőlapon értesítették, hogy Róbert sógora február 15-én este 1 óra 45 perckor valóban meghalt.

Más: Lysius, königsbergi protestáns theológus hivatalos teendőkben Koppenhágában időzött. Egy este ágyban feküdt épen, arccal a falnak fordulva. Egyszerre csak egészen világos lett a szoba s az ágy függönyén (mennyezetes ágyban feküdt) emberi árnyéket látott végig-haladni. Ugyanakkor mintha valaki hangosan mondaná, leikébe vésődött e latin mondat: *umbra matris tuae* (anyád árnyéka). Nem akart hinni a dolognak, hisz az utolsó levél, amit ha-zulról kapott, azt jelentette, hogy mindannyian jól vannak, egészségesek. S íme a legközelebbi postával megkaptá a hírt, hogy anyja meghalt, még pedig azon estén, melyen látomása volt.

Más: „Egy bostoni fogorvos egy rézüsttel volt elfoglalva, mert ebben vulkanizálta a mesterséges fogakhoz használt gummit. Egyszerre csak valami parancsoló hang kiált reá: „Rohanj gyorsan az ablakhoz! Gyorsan az ablakhoz!“ Az első pillanatban nem is gondolt rá, hogy ki mondhatta e szavakat, hanem ösztönszerűen engedelmeskedett a parancsnak és kitekintett az ablakon. Ebben a pillanatban mögötte nagy robbanás történik s mikor visszapillant, azt látja, hogy az üst és a műteremnek az az egész sarka, ahol előbb állott, a robbanástól teljesen szétrombolódtak“.

Telepátikus jelenségek tehát vannak, ezt tagadni többé nem lehet. Most már csak az a kérdez, hogyan magyarázzuk őket. Tulajdonítsuk tisztán a véletlen játékának vagy egy új, ismeretlen természeti erőnek, vagy a szellemek közlésének?

Bevalljuk őszintén, hogy ennél az egy kérdésnél a felelet nagyon nehéz, a tudósok véleménye is nagyon szétágazó.

Lehmann tanár, aki egy tudós alaposságával vizsgálta ki a rendelkezésre álló tüneteket, nem igen hisz a telepátiában, illetőleg semmi újságot sem lát bennük. Valósággal a jósló álmok keletkezése módjára akarja magyarázni a telepátikus jelenségeket. Hol véletlent, hol a valószínűség vagy logikai kapcsolat erejét, vagy nem tudatosnak tudatossá válását látja bennük. „Csodálatos esetek — mondja — egyszer-más-szor előfordulnak ugyan, de csak nagyon kevés marad olyan, melynek természetes, okszerű magyarázata ne akadna ... Ha majd a tünemények iránt az egész világon sikerült érdeklődést kelteni és mindenütt minden feljegyzésetet készítenek róluk: akkor a legközelebbi statisztika falán arra az érdekes eredményre jut, hogy a valóban bekövetkezett jósló hallucinációk száma nem haladja meg a valószínűségi arányszámot.“ Lehmann ugyan nem tartja lehetetlennek bizonyos telepátikus vagy valami hasonló erők létezését, de hozzáteszi, hogy telepátiás erőkről jogosan nem beszélhetünk mindaddig, amíg

nem tudjuk, vájjon a valóságukat bizonyító statisztika helyes-e?

Újabb tudósok, kik ép a telepátikus irányzathívei, valónak s bebizonyítottnak veszik a telepátiat, sőt minden okkult jelenséget épen ezzel akarnak megmagyarázni. Szokatlanul, sőt furcsán hangzó theoriájukat, melynek erősen materialista kiindulása és íze van, már csak a kúriózum kedvéért is közöljük.

Szerintük vannak „gondolat-sugarak“, amik az egyik agyvelőből kipattanva messze távolban egy másik agy finom reagáló-képességével felfoghatók. S feltevésük alátámasztására egy-pár érdekes kísérletre hivatkoznak. Dr. Caan 1911-ben a heidelbergi egyetemen az emberi szervek olyan kisugárzását állapította meg, mely épügy elektromos vezetővé teszi a levegőt, mint a rádium. Veraguth 1909-ben megfigyelte, hogy olyan személyeknél, akiket egy elektromos battéria áramkörébe kapcsolt be, erős érzéki ingerekre, lelki indulatokra, feszült vára-kozásra a galvanométer mutatója kimozdult.

Clairvoyance.

Clairvoyance vagy távolbalátás az a tünet, mikor valaki térben vagy időben nagyon távol- eső, vagy rejttett dolgokat lát meg.

Sietünk kijelenteni, hogy a távolbalátásnak van egypár, apró-cseprő, semmis dologra vonatkozó példája, de komoly, hasznavezető látnoki

erő még nem jelentkezett. Olyan távolbalátás, mely megmutatná, hol találhatók elrejtett kinűsek, eltemetett romok, rejlett források, ércerek, szénrétegek vagy melyet lehetne használni bűnügyi nyomozásnál, olyan nincs.

De ehelyett van egypár csipp-csupp eset, hol a látnok halált, tüzet vagy vendég érkezését jelenti. Ez a megállapítás márás sokat ront a távolbalátás tekintélyén.

Üj példát fölösleges is felhoznunk. Elég utalunk arra, amit már az álmoknál, de főként a kristálynézésnél mondottunk. Nemtudatos képzetek felvetődése, logikai valószínűségek, bizonyos finom, szinte beteges érzékenységek, az emlékezet elmosódásai, megrendülései ezek, amit az emberek távolbalátásnak neveznek. Azt az igazán csekélyszámú esetet pedig, melyet ilyenben magyarázni nem tudnánk, a véletlennek kell tulajdonítani. „Az igazi távolbalátónak meg kellene látnia, ami a föld belsejében van el rejte vagy ami 1000 évvel ezelőtt történt s már nincs élő tanúja, ami a jövőben fog bekövetkezni, még pedig olyan dolog, melyre nem lehel a jelenből következtetni” — mondja Baerwald.

Kísértetjárás.

A kísértetjárás abban áll, hogy bizonyos furcsa, rendkívüli dolgok egy bizonyos helyhez vannak kötve. Például egy és ugyanazon várban mutatkozik egy fátyolszerű, fehér asszony

ugyanazon házban bútorok, asztalok elevenednek meg. Persze az ilyen kísértetek rendszerint éjszaka mutatkoznak, a nappali fénnyt kerülik.

Az újságok gyakran adnak hírt pusztító ki sértekről, melyek kövekkel, sárral dobálóznak, tárgyat rejtenek el, edényeket törnek össze, állatokat kötnek el stb.

Hogy kell tehát ezen jelenségeket magyaráznunk? Szellemek garázdálkodnak tán, mint a spiritiszták mondják?

Nem! Sok kísértetjárásnak egyszerűen szuggesztíó az alapja és forrása. „Tegyük fel — mondja Baerwald —, hogy valakinek valami barátságtalan vidéken éjjel egy fehér alakról van látomása, ami szellemileg teljesen egészsges emberekkel is megtörténhetik. Az illető nagyon megijed, másoknak is elmondja élményét és pontosan leírja a kísértetet. A szuggesztíó tovaterjed, a hely többé nem biztonságos. Ha most más valaki kerül el arra a helyre, az előbb kapott szuggesztíó aggodalommal és borzalommal tölti el s ennek könnyen lehet a következménye, hogy ő is meglátja ugyanazt az alakot. Faluhelyen gyakoribbak a kísértetjárások, mint városokban, mert falun az emberek mind ismerik egymást s így az izgató élmények híre hamarább elterjed.11

Nagy szerepe van a kísértetjárásokban a halucinációnak is. Ideges, babonás emberek már akkor is kísértetve gondolnak, ha esővíz csorog be a háztetőn, vagy a vízvezeték csapja nyek-

ken, hörög, sóhajt. Hallucinációk ezek, mint mikor kiderül, hogy fazekak, melyek hangos csörömpöléssel repedtek szét, utólag mégis nyugodtan ülnek a helyükön; kődobások, melyek hátunkat érik, alig vagy egyáltalán nem fájnak.

Sok esetben tudatos huncutságáról vagy komiszcodásról van szó, amit emberek rendeznek meg mások megfélemlítésére. Például gyerekek unalmukban macskazenét rendeznek a pincében; a falak üregei a hangot felvezetik s borzalmasan reprodukálják a magasabb lakásokban. A Lehnin-kolostor hírhedt kísértetjárásánál kisült, hogy egy 14 éves, nagy szemfényvesztő tehetséggel megáldott parasztfiú burgonyákat és sonkacsontokat hajigait a levegőbe kezének egy alig észrevehető parányi mozdulatával.

Az is megtörténik, hogy a kísértetjárás egy-egy személy hisztériája csupán. Például hall az ember arról, hogy az ágyak himbálóznak kezdenek, az alvók belőle kirepülnek vagy pedig az ágy fölött a levegőben lebegnek. Aki csak egy kicsit is jártas az orvostudományokban, az tudja, hogy itt a nagy hisztéria speciális rohamairól van szó.

Itt emlékezhetünk meg a kopogó hangokról is, melyek asztalból, falból, padlóból jönnek a jelenlevők kimondhatatlan rémületére.

Tudományosan csak igen kevés esetet tudtak megvizsgálni, de azokban mindenütt természeses okra bukkantak. Valószínű tehát, hogy a ki nem vizsgált esetekben sincs semmi misztikum.

Találtak olyan médiumot, aki lábának hüvelyk- és második ujjának csettintésével hozta létre a kopogó hangot. A lábikra-izmok összehúzása vagy a lábszárcsont kifelé fordítása hallható pattanásokat tud előidézni az Ízületekben. Egy tizenegyéves hisztérikus leánykánál a térdizület ropogása csinálta a szellemjárást. Amerikában meg már gyártanak kopogó-asztablekat („rapping tables“), melyek egy bizonyos helyen való nyomással tetszésszerinti kopogó hangokat hallatnak.

Automatikus írás, asztalírás, üvegírás.

Spirituszta körökben kedvelt foglalkozás az ú. n. automatikus írás. A médium asztalhoz ül, papírt tesz maga elé s ceruzát vesz a kezébe. Aztán a „szellemhez“ kérdéseket intéznek. Erre a ihédium keze megindul, betűket, sorokat ró a papírra, egy szóval: kérdésünkre válasz érkezik a szellemektől.

A laikus megrökönyödik s hinni kezd a szellemek hatalmában. A tudomány azonban ezt a misztikus jelenséget is pörére vetkezteti. S azt mondja:

Egy kis fegyelmezés és gyakorlat kell hozzá s szellemerők segítsége nélkül mindenki eljuthat az automatikus írás mesterségéhez. Például kezdje el valaki állandóan ugyanazt a rövid szót firkálni, miközben könyvet olvas vagy társalog. Aztán tegyen maga elé papírt s vegyen kezébe

ceruzát, olvasson jó hosszan egy könyvből s tegye fel magában, hogy míg olvas, keze valami szót fog leírni. Eleinte még egy kicsit tudatos lesz az írás, de aztán mind bátrabb s önállóbb a kéz, a végén magunk sem fogjuk észrevenni, mikor is írtuk le azt a bizonyos szót.

További gyakorlattal annyira mehet a dolog, hogy kezünk — másfelé igénybevett figyelem mellett is — olyan értelmes válaszokat ír le vagy olyan ismeretlen tényeket mond, hogy az ben-nünket is meglep.

Az asztalírás vagy üvegírás az automatikus írás módosulásai. Mind a kettőnél több személynek kell közreműködni, akárcsak az asztaltán-coltatásnál. Az asztalírásnál egy parányi asztalka iplanchette) szerepel, melynek három lába közül kettő alól görgőkkel van ellátva, a harmadik pedig íróvesszőben végződik. Ha ezt az asztalkát egy ív papírra állítják s a jelenlevők az asztal-lapra teszik kezeiket, akkor az asztal akaratlan mozdulatokat tesz, az íróvessző írni kezd s a leírt doleg — hosszas gyakorlat után — las-sankint értelmes lesz.

Az üvegírásnál megfordított borosüveget állítanak egy ív papírra, melyre körben fel van rajzolva 24 betű s a tíz számjegy O-tól 9-ig. A részt-vevők az üveg talpára helyezik az újjaikat és a jegyzőkönyv vezetője följegyzi, hogy az ide-oda ingadozó üveg milyen betűknél állott meg.

Hogy mennyire nem szellemek működnek itt közre, hanem az emberi lélek nemtudatos kép-

zeteinek tevékenysége, kitűnik már abból, hogy nagyon fegyelmezett, tudósísmertű, logikus egyéneknél a kísérletek — hosszas gyakorlatozás után sem akarnak sikerülni.

Szellemírás.

Ezt a csodát, ha ugyan van ilyen, Gülden-stubbe báró fedezte fel Julia nevű nővérével, aki rendkívül jó médiumnak bizonyult. Azzal kezdte, hogy papirt és ceruzát szekrénybe zárt s a kulcsot magánál hordta. Az első 12 nap után már titokzatos jelek mutatkoztak a papíron. Később már írón nélkül is mutatkozott a papíron írás. Ettől fogva ezer és ezer ilyen írást gyártottak. Egyszerűen úgy, hogy asztalra, szobor talapzatára vagy temető sírkövére egy kis darab papirt tettek.

Még nagyobb feltűnést keltett azonban egy Slada nevű amerikai médium, aki Európa nagy városaiban mutogatta is tudományát. Egy üres táblát asztala alá tartott s erre azonnal írás mutatkozott azon.

Sokan, hírneves tudósok is felültek Slade mutatóványainak, míg végre egy Lancaster nevű tanárban emberére nem akadt. Egy alkalommal ugyanis, mikor Slade az állítólag tiszta táblát az asztal alá tartotta, Lancaster oda ugrott abban a pillanatban s kiragadta kezéből. Erős megfigyeléssel ugyanis észrevette, hogy a médium karján, kezefején, mielőtt még a táblát az asztal alá tette, írásra valló mozgások láthatók. S igaza volt. A

szellemírás már a táblán volt, a szellem szerepéi tehát maga a médium töltötte be.

Szellemírás tehát nincs, a tudomány spiritiszta szemfényvesztésnek kell hogy elkönyvelje. S csak sajnálni lehet Zöllnert, a nagyhírű lipcsei fizikust, aki a leleplezett Slade kísérleteinek bedölt s annak megfejtésére külön theóriát gyártott.

Szellemfényképek.

A spiritizmus mint egyik legnagyobb bizonyítékát játsza ki minden a szellemfényképeket. Mert ha egyszer ki lehetne mutatni, hogy a szellemek látható alakban, élő lényekként mutatkoznak, akkor a spiritizmusnak nyert ügye van.

Az első ilyen sikeres kísérletei az amerikai Mumlemekek voltak. Eredetileg vénők volt, azonban egy fényképész barátjánál gyakran pepecsélgelett. Mikor egyszer egyedül maradt barátja műtermében, megpróbálta önmagát lefényképezni. S csodálatos! A lemezen rajta kívül egy másik alak is látható lett. További kísérletei minden jobban sikérültek, úgy hogy egy csomó ilyen szellemfotografiát gyártott. A fotográfusok azonban hamar rájöttek, hogyan hivott elő Mumler a lemezeken szellemalakokat s csalás miatt vág alá helyezték. A bíró ugyan elégséges bizonyítékok híján felmentette, de meggyőződésének, hogy Mumlert csalónak tartja, nyíltan ki fejezést adott.

Még rosszabbul járt azonban Buguet párizsi

fotográfus, aki szintén szellemek lefényképezésével foglalkozott. Egy detektív ugyanis álnéven jelentkezett nála, hogy magáról egy szellemmel együtt felvételt készítsen. Mikor Buguet a lemezt a fényképezőkészülékbe akarta behelyezni, a detektív lefogta s követelte, hogy az üres lemezt (fényképezés előtt) hívja elő. Erre Buguet beismerte, hogy a szellem képe bizony már rajta van a lemezen. A bíróság csalás miatt egy évi börtönre s 500 frank pénzbírságra ítélte a legígesebb szellemfotografust.

Nagy feltünést keltettek még Beattie kísérletei is. Eleinte semmi sem látszott a képeken, lassankint azonban világos foltok mutatkoztak, melyek később emberi formát öltöttek. Mivel azonban a fényképeken szereplő médium nagyon kéteshírű, valószínű, hogy az ő keze játszik közre e képek létrehozásában.

Később még jobban tökéletesítették a szellemfotografálást. Ha a médium jelenlétében lefotografáltak valakit, akkor a lemezen az illető személy mellett megjelentek egy második alaknak a körvonalai is, melyekben gyakran valami ismert meghalt személyre lehetett ismerni.

A szellemfotografia azonban csúnyán megbuktott. Szinte nincs eset, amikor ki nem tudták volna mutatni, hogy csalásról van szó, ami vagy kétszeres exponálással vagy lemezcelcseréléssel stb. történt.

A nagydobbal beharangozott csoda lassanként fényképész -trükké sülyedt alá!

Materializáció.

De a döntő csatát a „hitetlen világ“ ellen a spiritizmus a materializációs tünetek terén akarta megvívní.

A materializáció azt jelenti, hogy a szellemek mindenki előtt látható módon mutatkoznak. Ha ez megtörténik, ha erre perdöntő bizonyítékok vannak, a spiritizmus megnyerte a csatát s legfeljebb dogmatikai téren lehet véleményeltérés.

Mivel spiritiszta szeánszokról gyakran jöttek ilyen hírek, hogy szellemek mindenki előtt láthatóan mutatkoznak, ezért Crookes feltette magában, hogy kísérletet tesz. Médiuma, a 15 éves Cook Florence révén elérte, hogy egy Katie King nevű szellem, aki Anna királynő udvarhölgyének mondotta magát, valóban és nagyon gyakran megjelent.

De hát ki volt ez a szellem? Crookes megvizsgálta pulzusát, lélekzését, hajfüröt vágott le hajából, sőt egy alkalommal meg is csókolta s érezte, hogy növel van dolga, kinek teste van.

Ki volt hát ez a nő? Crookes a 15 éves kisleányról lehetetlennek tartotta, hogy csaljon s azért azt tételezte fel, hogy King Katie szelleme a médium bizonyos kisugárzása, pszikikus erejének a hatása.

A dolog azonban nem oly egyszerű. Először is tény, hogy a kis Florence egy alkalommal csalt. Egy londoni gyűlésen lépett ugyanis épen fel s megjelentette King Katiét. Néhány úr azonban

gyanút fogott s hirtelen megragadták vasmarokkal a sétáló szellemet. Hát tényleg Florence volt az flanelt alsóruhában és fűzőben!

Másodszor: még ha fel is tételezzük, hogy Florence nem csalt, ki biztosít, hogy mások kívülről nem csaltak-e helyette? A jelenlevők leírása szerint a médium és a szellem nagyon hasonlítottak egymáshoz, csak Katie fél fejjel magasabb és szőkebb volt a médiumnál. Azt is mondják, hogy teste melegét lehetett érezni a könnyű, fehér öltözéken át. Nagyon közeli hát a föltekés, hogy Katie szellemre tulajdonképen Florence testvére vagy valamely nőrokona volt.

De vannak még másféle materializációs tünetek is, melyekről nagy diadallal számol be a spiritisztai világ. Ezek a szellemek kezeiről s lábai-ról nyert ujjlenyomatok, illetve gipszöntvények.

A dolog ugyanis úgy áll, hogy ha valaki újját felváltva olvasztott parafinba, majd hideg vízbe mártja, vastag parafímréteg képződik újján, melyet sértetlenül le lehet húzni. Ha már most az ember ezt a parafíntotokot gipsszel kiönti, az újjnak csodásán pontos lenyomatát kapja.

Ezt a felfedezést használják fel a spiritiszták s a szellemek kezeiről, lábairól ilyen öntvényeket készítnek s azokat tanaik igaza mellett perdöntő bizonyítéknak tekintik.

Azonban a dolog itt sincs rendjén. Ezek az öntvények nagyon megbízhatatlan körülmények között történnek, gyakran hasonlítanak a médium kezéhez, lábához. Arra sincs garancia,

hogy ez öntvényeket nem a médium csem-pészte-e be már előzőleg.¹

Egy szóval: a materializáció valódiságát bebizonyítani eleddig nem sikerült!

1922-ben a *Scientific American* című természettudományi folyóirat 5000 dolláros díjat tüzött ki spiritiszta jelenségek kifogástalan bebizonyítására. A pályázat feltételei ezek voltak: 2500 dollárt kap az, ki olyan materializációs fényképet tud felmutatni, mely a folyóirat szerkesztősége által megállapított feltételek s általa ki-küldött természettudósok ellenőrzése mellett készül. A másik 2500 dollárt pedig az kapja, aki valami másfél látható spiritiszta megnyilvánult produkál. (Kopogás, telepátia kizárva.)

S érdekes! A szép pályázatra, annak is a második részére minden össze egy pályázó jelentkezett. Azt hisszük, ez is sokat mond! S annak az egy pályázónak is minden mutatványát mint közönséges szélhámosságot leplezték le ott nyomban.

Az utolsó évtizedekben még furcsább tünemények történtek Ochorowicz, Geley s főként

¹ Ezt az ú. n. „teljes materializációt“ később nagy tökéletességre vitték. Ügy hogy a jó szeánszok műsorához hozzátarozott a szellemek megjelenése, beszélgetése a jelenlevőkkel. De e trükköt már a nyolcvanas években teljesen leleplezték. A jelenlevők ugyanis a tilalom dacára is odanyúltak a szellemhez s minden esetben azt találták, hogy a félhomály leple alatt a médium játsza a szelemet.

Schrenck-Notzing kísérletei nyomán. Médiumokat mutattak fel, akik képesek voltak magukból anyagot kiválasztani, amit teleplazmának neveztek. Ezt a plazmát azonban nem a szellemek adják, hanem okkult erők, amik a médiumban rejtőzködnek. Az anyagot a médium álma, illetőleg víziója alakítja. A leírások szerint az ilyen kísérletek elég borzalmasak. A médium hörög, vonaglik, szájából nedves szürke vagy fehér szalagok, csipkeszerű szövetek, alaktalan tömegek, papirvékonyságú kezek és fejek ömlenek ki s aztán tűnnek újra el a szájban.

László László magyar médium, mint könyvünk más helyén leírjuk, maga leplezte le ezt a „materializációs világcsalást“. ö vattával és liba-zsíros gézzel évekig szenzációs világssikerrel materializált s szerinte a többi médiumok is így vagy még ügyesebben: a végbéiben vagy a gynomorban készen tartott anyaggal játszák meg ezt a különös csodát.

S valóban a leghíresebb médiumokról is mindig kiderült, hogy ügyes csalók, bámulatos szemfényvesztők voltak. Így végezte Slade (Zöllner médiuma) Paladino Eusapia (Lombroso médiuma), C. Éva, Nielsen Ejuar. Ma már ugyanis tudjuk, hogy vannak ázsiai szövetek, melyekből egy összpréselt gyűszűnyi ötméter átmérőjű léggömböt ad s vannak emberek, akik a mesterséges kérődzésnek valósággal mesterei. László László materializációi a vegyi vizsgálat eredménye alapján 75%-ban kovaanyagból voltak,

ami egyáltalán nincs is az emberi szervezetben. C. Éva materializált képeket hánnyt ki magából, melyekről kiderült, hogy a „Le Miroir“ című francia folyóiratnak az illusztrációi. Egy szóval: a spiritizmus fizikai csodái halálra vannak ítéve!

Kemény, de igaz a Baerwald hasonlata: „fia egy újságnak április 1-iki száma azt a hírt hozza, hogy Szilasbalháson született egy gyermek, aki frakkban, fehér mellénnyel, cilinderrel és esernyővel sétált, ki az anyja testéből — hát ez a jelentés sem lehet kalandozabb és kevésbé bizalomgerjesztő“.

A szellemek kinyilatkoztatásai.

Ha a spiritizmus tényleg szellemjárás, elvárhatná az ember, hogy általuk magasabb ismereknek a birtokába jusson. S ezzel szemben mi a tényállás? A szellemek beszéde a médiumok értelmi nívóján mozog. Tanult médiumoknál néha igen okos, műveletleneknél néha a legnagyobb bárgyúságra ragadatja magát.

Baerwald áttanulmányozta az egész médium irodalmat s így ítélt: „Olyan szellemek, kik ezen az innenső világban igen kiválgó és nagyon komoly tudósok voltak, ha hinni lehet asztalkopogtatással, íróvesszővel vagy tránszbeszéddel közvetített megnyilatkozásaiknak, olyan együgyű viccekre ragadtatják magukat, melyeket egy kis iskolásgyerektől is rosszaknak tartanánk“.

„Csak arra a komikumra kell gondolni, ami-lyennek a túlvilág! élet a spiritiszta üléseken mu-

tatkozik, különösen olyankor mikor a szellemek épen erről az életükről nyilatkoznak. A kedvenc ételeiket még odaát is szeretik s az ebéd utáni szundikálást sem vetik meg. Ha valamelyik szellem annak idején tüdőgyulladásban halt meg, az általa megszállott médium még tíz év múlva is fájdalmat érez a tüdejében. Ha kétéves korában elhunyt gyermeknek a szelleme jelenik meg, ez még mindig selypítő gyermeknyelven csacsog. Sokszor meg egyenesen komikumba fulladtak ezek az emberiességek. James tanár felesége megkérdezi Hodgson szellemétől: „Vannak odaát is házak, ruhák?“ „Az igen, házaink vannak, de ruháink nincsenek ... No nézd csak, de buta dolog, várjatok egy kicsit, ki kell mennem.^{4*} Ez a kedves „ki kell mennem⁴⁴ többet beszél, mint egy kötetnyi fejezet.⁴⁴ (Baerwald: Okkultizmus és spiritizmus. 315 old.)

A spiritiszta jelenségek ténybeli értéke.

Sokat hánnytorgatott kérdés, melyre okvetlenül felelnünk kell. Százszerekre rúg már a spiritiszta kísérletek száma, melyek meglehetős nagy nyilvánosság mellett s ellenőrzéssel történek. Szabad-e ezeket a jelentéseket tényeknek elfogadnunk?

Egy kis megkülönböztetéssel kell élnünk. A régi kísérletek eredményeivel szemben s ma is, ha tisztán emberi észleléssel történik, nagyon óvatosaknak kell lennünk. Mert ezeknek a már önmagukban véve titokzatos dolgoknak a meg-

figyelése a lehető legkedvezőtlenebb körülmények között történik. Mert ezek a jelenségek többszörösen váratlanul, meglepetésszerűen s többszörösen elsötétített helyen szoktak mutatkozni. Ritka ember, aki ilyen jelenségeknél a hidegvérét meg tudja őrizni; már pedig félelem vagy egyéb lelki zökkenés befolyásolja érzékeinket. Aztán meg átlag annyira pillanatnyi minden, hogy fizikai idő sincs a helyes megfigyelésre.

Hogy ilyen megfigyelés mellett milyen vaskos szélhámosságok történhetnek, arra vonatkozólag hallgassuk meg László Lászlót, a spiritiszta világfennomént, aki végre is önmagát leplezte le.

„Levetkőztettek. A legnagyobb gondossággal végigvizsgáltak. Ezalatt én egy darab szigetelővásznat előzőleg a szék ülőhelyének aljába gombostúvel lopva odatűztem. Megfürdettek s kezdődött a szeánsz. A sötét szobában észrevétlenül elővettem a szigetelővásznat és meghúztam. (T. i. a szigetelővászon foszforeszkál a sötétből, ha meghúzzák.) Borzalmas fényjelek mutatkoztak.“ A csodálkozás moraja felzúgott, a jelenlevők megborzongtak.

László tudta, hogy spiritiszta szeánszokon fejek, kezek, lábak is szoktak megjelenni (materializáció). Mit tett tehát? „Rájöttem arra, hogyha vattát gézzel keverek, vízbe mártom, megzsírozom és megformázom, akkor bármi-lyen kicsire összegöngölyööm, az ismét kiugrik. Egy fej- és nyakformát próbáltam csinálni, olyat, aminek a nyaka elvész az ūrben. Sikerült.

Az arc alakjára pasztellel női arcot festettem ... Jött az orvosi vizsgálat. Négy orvos vizsgált meg letőtől-talpig s levetkőztetve ültettek le a függöny mögé a székre, sőt megvizsgálták a széket is, de nem találták meg a már kb. 10—12 perc cel előbb a székben elrejtett mogyorónagyságúra összegöngyölt puha masszát. Ahogy leültem a székre, kezdődött a transz, jött a függöny, mire én hirtelenül előkaptam a masszát s felszúrtam a fekete háttérre ... a függönyt felhúzták ... ott lebegett a fekete vászon előtt minden lehelletre feljebb és feljebb a kísérteties fej."

Meg kell még jegyeznem, hogy ezeken a szeánszokon résztvett Schrenck-Notzing, a leg-híresebb német okkultista tudós, ki is Lászlót világfenoménnek nevezte. Szegény! Pedig az ő balzsebébe csempészte be László az ülés előtt a plasmát s onnan húzta ki észrevétlenül a szeánsz alatt.

Egy szóval: nagyon óvatosnak kell lenni az ilyen pusztán emberi megfigyeléseknel.

Epén ezért valóban tudós társaságok ma már olyan technikai berendezkedéseket tesznek ellenőrzésül, hogy kísérleteik tényérőke valóban vitán felül áll.

Íme egy ilyen amerikai kísérlet leírása:

„Mivel a kísérletek a szerkesztőség (a Scientific American 1922. évi pályázatáról van szó) könyvtárszobájában folytak le, annak, ellenőrzésére, hogy valóban szellemek vagy pedig testtel bíró közönséges földi lények mozognak-e a

teremben, a következő elmés berendezést eszeltek ki: a könyvállványok hátulsó falán parányi villamoslámpákat helyeztek el, de úgy, hogy ezeknek fénye csak két könyv közötti vékony résen hatolhatott ki s csak az épen szemben - ülők láthatták. így a fény elsötéüléséből meg lehetett állapítani, ha testi lény ment át a szobán“.

„A harmadik ülésre újabb elmés módot eszelték ki annak megállapítására, hogy nem maga a médium hagyja-e el a székét s végzi a manifesztációkat? A médium széke alatt villamos kontaktust helyeztek el, mely csak akkor működött, ha valaki ült a széken s ilyenkor egy szomszéd szobában villamos lámpák égtek. Ha a médium fölkelt a székről, a kontaktus kikapcsolódott s ebben a szobában a villamoslámpa kialudt. Teljesen exakttá tette az ellenőrzést az, hogy a szomszéd szobában stopper-órával másodpercnyi pontossággal följegyezték az időket, amikor a lámpák kialadtak, illetve mikor a médium székét elhagyta. Viszont a kísérleti teremben diktográf segítségével ugyancsak másodpercnyi pontossággal följegyezték, mikor valami manifesztáció történt.“

Harc a spiritizmus körül.

Már munkánk bevezető részében hangsúlyoztuk, hogy a jóslás és bűbájosság leggyanusabb eseteiben is elsősorban természeti okokra *kell* gondolnunk, a rendkívül, vagyis a démonit pe-

dig csak a lehető legsúlyosabb esetek alapján szabad feltételeznünk.

S ezért az előstorolt spiritiszta jelenségeknél iparkodtunk a fizika vagy lélektan törvényei alapján a tüneteknek természetes magyarázatát adni.

Összefoglalóul s egyúttal a helyzet teljes megvilágosítására adunk egy képet arról a nagy harcról, mely tudományos körökben a spiritizmus körül tombol.

A kiindulópont ez: Bár sok mindenről kiderült, hogy szélhámosság és világcsalás, még mindig maradnak szép számmal spiritiszta jelenségek, melyeket egyszerűen letagadni immár nem lehet.

A tünetek megvannak. S mivel mindennek elégséges oka is van, tehát e tünetek okát kell felderítenünk. Az ok pedig csak három lehet: vagy a természet, mely ime valami új, eddig ismeretlen erővel lepte meg a világot, vagy a lélek, melynek rejtett mélységei hasadoznak meg szemünk előtt, vagy azok a láthatatlan, de létező szellemek, kiknek létezéséről a kinyilatkoztatott hit kezeskedik. Más okot még kigondolni sem lehet. S valóban, az eddig felmerült tudományos magyarázatok e három ok valamelyikére vezethetők vissza.

Az első magyarázatot a *spiritiszta párt* adta, mely az összes jelenséget elhunytak szellemeinek tulajdonítja. Szerinte a médiumok csak eszközei, szócsövei a szellemeknek, kiknek se-

gítségével és közvetítésével a szellemek megjelennek, láthatókká vagy hallhatókká válnak az emberek számára. Ezen iránynak leghíresebb képviselői az orosz Aksakow, a német Du Prel, az angol Myers és Lodge s az amerikai Hyslop.

Második irány az *okkultista elmélet*, melyet a német Schrenck-Notzing, Tischner, a francia Richet és Geley képviselnek. Ezek is létezőknek tekintik a spiritiszta jelenségeket mind, de nem a szellemvilág feltételezésével magyarázzák azokat, hanem egy, eleddig még ismeretlen, az emberi lélekben lakozó erővel, amit Crockes „pszichikai erő”-nek keresztelt el.

Harmadik irány a *konzervatív irány*, mely a tudomány eddigi törvényei alapján iparkodik a spiritiszta jelenségeket megmagyarázni. Tehát minden okkult jelenséget és tényt csalásra, szuggesztíóra, hallucinációra, emlékezeti tévedésre vagy a véletlenre vezet vissza. Ezek tehát nem tagadnak mindenent apriori, hanem minden állítólagos tünetet, ha mégoly valószínűtlen is, komolyan megvizsgálnak s ha a tények mellette szólanak, meghajolnak előtte, még akkor is, ha egyelőre minden természetes magyarázat hiányzik is hozzá!

Legújabb a *telepatikus irányzat*, melynek Gurney és Podmere angol kutatók voltak az alapvetői s a német Baerwald ma legharcosabb hirdetője. Ez az irány a telepátiát teljes egészében elfogadja. Igenis állítja, hogy „a gondola-

tok elméről-elmére, agy velőről-agy velőre ugor-hatnak át". S mindez az „altudatnak a hasadá-sával“ magyarázza. Ha ezt egyszer elfogadjuk — mondja —, minden okkult jelenséget meg-magyarázhatunk, anélkül, hogy bárhol is kény-telenek volnánk átugrani az érzékfeletti dolgok területére.

A katholikus theológiának nincs egységes állásfoglalása ebben a kérdésben. Eleinte csak hangsúlyozta az ördögi beavatkozás lehetőségét, de a ténykérdés megállapítását a szaktudományokra bízta. Ma már, miután elég nagy a tény-átladék, megtörténnek az állásfoglalások. Min-denesenetre sajnálatos kisiklásnak kell tartanunk azt az álláspontot, mely minden spiritiszta jelenségen ördögi incselkedést lát s egyenesen ízléstelennek a X. Pius szavaival s magánlcve leivel való takarózást.¹ Óvatos, okos, de ma már túlhaladott álláspontnak tartjuk például egy-egy dogmatika fogalmazását is, mely minden távol-balátást vagy jövendőmondást a spiritizmusban ördögi származásúnak tart, míg minden más természeti törvényekkel magyaráz. Nagyon bölcs azonban Schütz Antal véleménye: „A két-ségtelenül igazolt tények egyrészt meg lehet tudományosan magyarázni az ismert termé-

1 ló lett volna megszívelni Schütz Antal dr. mondá-sát: „Azért semmi sem ellenkezik annyira a katholikus fölfogással, mint az az irányzat, mely mindenütt sátáni befolyásokat keres és minden rendkívüli dolognál ördö-gök gonosz játékára gondol“. (Kath. Erkölcstan. 69. o.)

szeti, illetve lélektani erőkkel s a többiről is ugyanazt tartják a higadtabb tudósok. Amennyiben azonban nemely jelenség magyarázatára a természeti okok nem volnának elegendők; csakis abból az országból eredhet, ahol a hazugság atya uralkodik“.

Mi legfeljebb csak annyit adhatunk hozzá: ezideig semmi okunk sincs a természeti vagy lélektani erőkön túlmenni.

FÜGGELÉK.

Kabbala.

A Kabbalát gyakran emlegetik, de nevén kívül vajmi keveset tudnak róla az emberek. Nem csoda: eredetét, korát és értelmét sűrű homály fedi még manapság is.

Maguk a kabbalisták úgy adják elő, hogy valamennyi rejtett tudomány a bukott angyaloktól származik és az isteni dolgok megismerését célozza. E titkok az ószövetség könyveiben vannak rejtélyes szavakban elrejtve. Kabbalisták tehát azok, akik eszközökkel kutatnak és találnak e rejtett ismeretek kihámozására.

Ez persze monda, melynek semmi tárgyi alapja nincsen. Még hihetetlenebb monda az, amit a babiloni Talmud a Kabbala eredetéről feltáral. Eszerint Isten Sina-hegyén a parancsokon kívül sok mindenöt közölt Mózessel, amit csak néhány beavatottnak volt szabad tudnia. Mózes kiválasztotta hát a 70 legöregebb férfit, azok aztán szóbeli hagyomány útján e titkos dolgokat tovább adták.

A történelmi kutatás megállapította, hogy a kabbalisztikus tanok sokkal régebbiek, mint a

kabbalisztikus írások. Vagyis szóbeli hagyomány (Kabbala = hagyomány) útján szálltak nemzedékről-nemzedékre, míg végre írásban is megörökítették. Kabbalisztikus írás sok volt, a régiek közül azonban csak kettő maradt ránk: a „Sepher Jezirah“ (— Teremtés könyve) s a „Sohar“ (= Fényesség). E könyvek a XIII. században egy spanyol zsidó révén jutottak el Európába, eredetüket azonban a tudomány a Krisztus előtti II. századra teszi.

A Sohar világosan kimondja, hogy a Kabbala célja az ószövetségben rejtett értelmet keresni: „Jaj az embernek, aki a törvényben nem lát egyebet, mint egyszerű elbeszéléseket és közösséges szavakat. ... a törvény minden szava mélyebb értelmet és titkos misztériumot rejt magában. A törvény mondásai nem egyebek, mint a törvény öltözéke. Jaj annak, ki a törvény meztet magának a törvénynek tartja!“

Ezért a kabbalisták csodálatos, agyafúrt módszereket találtak ki, hogy a törvényből mélyebi* értelmet kihozzanak. Azonban csodálatos! Aki megállapításaikat olvassa, azt veszi észre, hogy nem új dolgokkal áll szemben, hanem a káld, perzsa s egyéb pogány vallások ismerős elemeivel. Közel fekszik hát a feltevés, hogy a kabballista eszmék hazája Babilon s azokat a babiloni fogságból hozták magukkal a zsidók.

A Kabbala tulajdonképen vallásbölcselét. Választ keres a lét nagy kérdéseire: Isten, ember, világ lényegéről, viszonyáról. Válaszuk nagy-

része a káld és perzsa bölcslet lomtárából került ki, de mint jó zsidóknak az írásban is ugyanazt meg kellett találniok. S mivel ez a szöveg egyenes értelmével nem ment, a betűk eltolása és felcserélésével hoztak ki belőle új, számukra kedvező mondatokat.

Hogy ilymódon a leglehetetlenebb s legsületlenebb képtelenségeket is kihozták az írásból, az világos. De még könnyebben érthető, hogy e tanokat a nép előtt titokban tartották s a kabbalisták zárt kört, kiválasztott társaságot alkottak. S végül az is természetes, hogy e nyakatekert okoskodásokra sok kabbalista hitevél s eszével fizetett rá.

A kabbalás módszerek a héber nyelv sajátosságán alapulnak. A héberben ugyanis nincs magánhangzó, hanem csak 22 mássalhangzó. A magánhangzókat egyszerűen apró pontok jelzik, amiket a mássalhangzók jelei alá tesznek. Ha tehát a pontokat kihagyjuk vagy megváltoztatjuk, ugyanabból a szóból, illetve mássalhangzókból egész más értelmet lehet meríteni. Ez volt tehát a kabbalisták egyik módszere, melynek kapóra jött a régi írások sokszor hiányos pontozása.

Egy másik kabbalás módszer onnan eredt, hogy a héberben, mint az ókor legtöbb nyelvben, a betűk egyúttal számokat is jelentettek. A kabbalisták erre így okoskodtak: ha minden betű s szó szám, akkor ennek megfordítva is igaznak kell lenni. Vagyis: minden szám egy-

úttal szó is. Már most mivel több szó is bírha-tott ugyanazon számértékkel, a szavakat fel-cseréltek, egyiket a másik helyére tették s így a feketéből is fehéret csináltak. Később már ezzel sem elégedtek meg, hanem a számhelyettesíté-seket egész mondatokra is kiterjesztették.

Fifikus egy formája volt a Kabbalának az is, mikor valamely szó minden betűjét új szónak kezdőbetűjévé tették s így egy szóból egész mondatokat tudtak kihozni.

Alchimia.

Régi, izgató mestersége a világnek az alchi-mia is, mely a természettudomány és babona határmesgyéjén járt s hol egyikhez, hol a má-sikhoz tartozott.

Ma már biztosan tudjuk, hogy az alchimia az egyiptomiak találmánya s az aranycsinálás hi-tevel van összefüggésben. Az egyiptomiak ugyanis már sok fémet ismertek: aranyat, ezüs-töt, rezet, ónt, ólmot. Természetesen tiszta állapotban egyiket sem kapták, hanem különféle olvasztás útján jutottak hozzá. Természetrájzi ismereteik gyarlósága folytán nem csoda, ha az a hit alakult ki bennük, hogy minden fém heví-tés, olvasztás útján átalakulásra alkalmas. S mi-vel az arany bűvös csábítása már akkor is meg-volt, keresve keresték az aranycsinálás recept-jét. Hosszas kísérletezések bizonyos receptek-hez vezettek, amiket aztán feljegyeztek s nagy

titokban tartották. így lett az alchimia titkos, okkult tudomány.

Kísérleteik eredménye ha nem is aranyhoz, de egy-egy új fémvegyülethez vezetett, amit azonban meg nem értve, isteni beavatkozásra magyaráztak s azért magát a kísérletezést bűvös szólamokkal, fohászkodásokkal fűszerezték, így kapta az alchimia a maga babonás színezetét.

Később az alchimia, főleg Agrippa írásai alapján megszabadult babonás külsőségeitől s tisztán vegyi kísérletezés alakjában élt tovább. De aztán annál nagyobb erővel! Vagyonok, életek mentek rá. Ami anyag csak van ég és föld között, az minden bekerült az alchimisták lombik-jába s olvasztótégelyébe.

S így múltak évtizedek, évszázadok; az erőlködések eredménytelenek maradtak s lassanként megingott, megdölt az aranycsinálás hite, a bölcsök kövének, a nagy elixíriumnak a kísérlete.

TARTALOMJEGYZÉK,

	Oldal
Előszó	3
A babonáról általában.	
1. Áttekintés	6
2. A babona forrásai	13
3. Babona és vallás	17
4. Babona és katholicizmus.....	22
5. A babona gyógyszere	29
6. A gonosz lelek szerepe	34
A babonákról részletesen.	
A) <i>Jövendölés.</i>	
1. Horoszkóp vagy csillagjósítás	38
2. Kristálynézés	41
3. Álomfejtés	46
4. Chiromantia vagy kézolvásás.....	51
5. Sorsvetés	52
6. Varázsvessző '	53
7. Kártyavetés	54
8. Jóslások	56
9. Hipnotizmus.....	59
10. Hipnotikus csodák	62
11. Autóhipnózis	66
12. Alvajárás, holdkórosság	67
B) <i>Varázslói.</i>	
1. Amulett, talizmán	69
2. Lavina-imádság	70
3. Kuruzslás.....	71

4.	Feketemise, agyonimádkozás	74
5.	Spiritizmus	74
6.	Asztaltáncoltatás	79
7.	Gondolatolvasás	83
8.	Gondolatátvitel.....	84
9.	Telepátia.....	86
10.	Clairvoyance	89
11.	Kísértetjárás.....	90
12.	Automatikus írás, asztalírás, üvegírás ...	93
13.	Szellemlírás	95
14.	Szellemfényképek	96
15.	Materializáció.....	98
16.	Szellemek kinyilatkoztatásai	102
17.	Spiritiszta jelenségek ténybeli értéke	103
18.	Harc a spiritizmus körül.....	106
Függelék.		
1	Kabbala	111
2	Alchimia	114